

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

{p.1}

Overijsselsche

ALMANAK

VOOR OUDHEID EN LETTEREN.

1836.

Deventer,

J. DE LANGE,

1835.

{p.2}

EEN WOORD

tot de lezers van het volgende woordenboekje.

Bijna van al de dialecten van het Platduitsch zijn woordenboeken gemaakt; het Overijsselsch alleen uitgezonderd, De tongvallen van Holstein, Hamburg, Bremen, Osnabrug hebben elk hunne verzamelaars gehad, die in elf lijvige deelen in 8° voor jaren reeds hunnen oogst aan de wereld hebben medegedeeld. Wat mag de reden zijn dat deze eer nimmer aan het Overijsselsch te beurt viel? Is het misschien de meening der Nederlanders, dat hunne taal bij deze studie niets winnen zoude? Wel nu, dat zij dan de genoemde woordenboeken in handen nemen, en mij twee bladzijden achter elkander toonen, waar de genius hunner taal, of in den vorm des woords, of in deszelfs bijzondere beteekenis, of in de spreekwijzen, niet doorkijkt op eene wijze, die eene overgrootte menigte van verkeerde afleidingen of uitleggingen met het grootste gemak verhelpen kan. Wat zou dan wel de reden zijn? Maar laat ik het antwoord op deze vraag schuldig blijven, en liever het mijne toebrengen om den ontbrekenden schalm in deze keten der taalstudie een weinig aan te vullen. Gedurende mijn verblijf in deze provincie heb ik eenige woorden opgeteekend, die mij voorkwamen in het Hollandsch onbekend te zijn, of in vorm en beteekenis van hetzelfde af-{p.3}te wijken, en zonder op meer te wachten, dat hier overal nog genoeg voor handen is, geef ik thans wat ik heb, en zoo als ik het heb. De weg is nu gebaad. De edelaardige bewoners van Overijssel weten wat zij aan hunne afkomst schuldig zijn, en dit zullen zij gewis toonen door mijn werk vervolgens aan te vullen en te verbeteren.

Mijn voornemen is eerst geweest om dit woordenboekje van eene inleiding te doen voorafgaan, waarin de oorsprong, de uitbreiding en de betrekkingen van het Platduitsch kortelijk uit de geschiedenis opgehelderd wierden. Doch daar mijn voorraadje, hoe arm anders, nog buiten de grenzen der plaats, die het in dit boekje mogt beslaan, is uitgedijd, moet ik dit werk sparen voor een lateren jaargang. De billijkheid en de voorzigtigheid zullen mijne lezers dus raden om in sommige opzigten niet te oordeelen, voor dat ik gehoord ben. Er heerschen groote verscheidendheden in het Overijsselsche dialect, en ik hoop te toonen, dat zij er moeten heerschen, meer dan in eenigen tongval van het Platduitsch. Dewijl men echter veel gewoon is alles t'huis te brengen tot de plaats waar men woont, zou men al ligt van vele woorden kunnen zeggen, "Dat is geen Overijsselsch; wij hebben het nooit gehoord." Om de lezers bij voorraad voor dit oordeel te hoeden, kwam mij geen aardiger middel voor, dan het woordenboekje door een bruiloftszang in de taal van Enschedé te laten volgen. Velen zullen moeite hebben om het op de eerste lezing te verstaan en evenwel behoort Enschedé tot Overijssel even goed als Swol en Deventer; ja, het behoort er in een taalkundigen zin meer toe, aangezien Twente, waarin het gelegen is, hier de taalkundige kern vormt, waarom zich de

overige dialectverschillen, als veranderde, vervloede en somtijds verbasterde afzetsels aansluiten. {p.4}

Eene menigte van sprongen zijn hier door mij gewaagd op het veld der Etymologie, en schoon zij somtijds wat luchtig zijn, zullen de kenners evenwel, hoop ik, moeten toestemmen, dat men ook met dialecten, waarop eene verouderde minachting drukt, zijn voordeel in de afleidingen doen kan. Dikwerf zal men achter het artikel vinden *van*, zoo veel als, *afgeleid van*, en dan volgt een IJslandsch, Angelsaxisch of ander woord. Zie hier wat men daardoor verstaan moet; want ik wil er zelf liefst de-uitlegger van zijn. Elke taal ontwikkelt zich uit haar zelve; doch het woord, waaruit een ander ontwikkeld is, vergaat dikwerf, terwijl het afgeleide blijft. Maar nu wil het geval dikwerf, dat het woord, of een soortgelijk, waaruit zich een ander ontwikkeld heeft, hoewel bij ons verloren, onder een' verwante natie is overgebleven, en in dat geval gaan wij naar de Gothen, Scandinaviërs, Angelsaxen, onverschillig waar wij het vinden mogen, zonder dat het daarom iemand in zijn hoofd zal komen om te beweren dat het Hollandsche woord uit het Gothische of IJslandsche is voortgevloeid. Het kind is er wel, maar de vader ligt in 't graf. Zoo nu de vader volle broeders in een ander land heeft, die sprekend op hem gelijken, dan wijzen wij bij gebrek van den vader op diens broeder als den naastbekenden oorsprong, schoon het ieder bekend is dat niet de broeder maar de vader het kind heeft voortgebracht. Veel hangt hier af van het persoonlijk vernuft des afleiders en den voorraad van woorden, welke hij bij der hand heeft. Weet hij te weinig van de aanverwante talen, dan kromt zich het vernuft in de onnatuurlijkste bogten om in eigene taal te vinden wat in de aanverwante voor ieders voeten ligt, en kent hij den ganschen schat zijner moedersprake niet, dan spoort hij in verre gewesten op, wat beter op zijn {p.5} eigen' vaderlandschen grond aanwezige is. Dit denkbeeld heb ik hier iets uit elkander willen zetten, dewijl hetzelfde door mijnen overledenen vriend Bilderdijk niet met zijne gewone scherpzinnigheid onderscheiden is.

Om alle misverstand voor te komen moet ik herinneren, dat in het schrijven van het Overijselsch de letters, tot gemak van het gros der lezers, naar de Hollandsche waarde genomen zijn. Buitengewone teekens boven de letteren heb ik uit dien hoofde in het Overijselsch ook niet gebruikt, indien gij uitzondert een circumflex boven de *ê*, wanneer zij als *ai* bij de Franschen [b.v., in *mais*, *naitre*] wordt uitgesproken, en in een enkel geval ook boven de *â*, wanneer zij even als de *ê* open is en den hoogen neusklank aanneemt, gelijk in *lânter*, onderscheiden van *laanter*. Het is onnoodig te herinneren dat ik het Platduitsch, even als de andere dialecten, gelaten heb zoo als ik het vond, en dus naar de Hoogduitsche, niet naar de Hollandsche waarde der letteren, geschreven.

Hier volgt nu de uitlegging der verkortingen met welke ik mijne aanhalingen heb aangeduid:

A. S.	Angelsaxisch.
<i>Asegabôk.</i>	<i>Asega-buch, ein alt-friesisches gesetsbuch der Rüstringer, herausgegeben von T. D. Wiarda. Berlin 1805.</i>
b. n.	Bijvoegelijk naamwoord.
B. N. L.	<i>Versuch eines Bremisch-Niedersachsisches Worterbuchs. Bremen, 1767. 8°. 5 theile.</i>
Dev.	Deventersch.
d. i.	Dat is, dat wil zeggen.
Dim.	De woordvorm om verkleining aan te duiden.
Ell.	Bij wijze van uitlating.
Eig.	In de eigenlijke beteekenis.
Eng.	Engelsch. {p.6}
Ensch.	In de taal van Enschedé.
Fr.	Fransch.

Freq.	De woordvorm om verdubbeling of herhaling aan te duiden
Gel.	Geldersch dialekt.
Gr.	Groninger dialekt.
Got.	De taal van Ulfilas in zijne vertaling des bijbels, gewoonlijk Moeso-Gothisch genaamd.
Hamburg.	<i>Idioticon Hamburgense von Michael Richey. Hamburg, 1754.</i>
H. d.	Hoogduitsch.
Hind.	In de taal van Hindelopen.
Holl.	Hollandsch.
H.I.	<i>Holsteinisches Idiotikon von Johan Friedrich Schütze. Hamburg, 1800. 4 theile, 8°.</i>
Holst. Id.	<i>Holsteinisches Idiotikon von Johan Friedrich Schütze. Hamburg, 1800. 4 theile, 8°.</i>
H. S.	Handschrift. Ongedrukt.
H. Jun.	<i>Nomenclator omnium rerum propria nomina variis linguis explicata indicans – Hadriano Junio Medico auctore. Antverpiae, 1577.</i>
Isl.	IJslandsch, of eigenlijk Scandinavisch, Oud-Noordsch.
Kil.	<i>Etymologicum Teutonicae linguae – opera Cornelii Kiliani Dufflaei. Antverpiae, 1599.</i>
Lat. Barb.	Middeneeuwsch Latijn.
L. F.	Land-Vriesch, in de provincie Vriesland ten platten lande gebruikelijk.
m.	Van het mannelijk geslacht.
m. v.	Het meervoud, [pluralis.]
N. F.	Noord-Vriesch, in het Westen van Sleswijk aan de zee kust, voornamelijk in het ambt Bredsted, gesproken.
N. S.	Oud-Neder-Saxisch
O. S.	Oud-Neder-Saxisch.
o.	Onzijdig. [Neutrum.]
O. F.	Oud-Vriesch, thans verouderd. {p.7}
O. F. W.	<i>Oude Friesche-Wetten. 2 stukken, Kampen en Leeuwarden, 1782. 4°.</i>
Osnabrug.	<i>Idioticon Osnabrugense; von Johann Christoph Strodtmann. 1756, Leipzig.</i>
pl. d.	Platduitsch, hetwelk gevonden wordt in de Glossaria van Holstein, Hamburg, Bremen, Osnabrug, hier aangewezen.
Pl.	<i>Thesaurus Theutonicae linguae. Schat der Nederduytscher spraken. Anverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1573.</i>
Sc.	Schotsch. Zie vooral <i>Supplement to the Etymological Dictionary of the Scottish language by John Jamieson, D. D. Edinburgh, 1825. 2 vol. 4°.</i> Prijs f 65:–
Scher.	<i>Joannis Georgii Scherzii Glossarium Germanicum medii aevi. Agentorati 1781. 2 tom. Fol.</i>
Slav.	Slavonisch.
Sw.	Tongval van Swolle.
Teut.	<i>Teuthonista of Duytschlender uitgegeven door Mr. C. Boonzajer. Leyden, 1804.</i> Dit woordenboek is door van der Schueren opgesteld ten dienste van leerlingen in het Latijn, en daarom verdeeld in 2 deelen, waarvan het eerste met het Duitsch en het tweede met het Latijn begint, om zoo wel uit als in het Latijn te kunnen vertalen. Het eerste deel is uitgegeven door Boonzajer. Het tweede, hier geteekend

- Teut. 1477. omdat de Teutonista in 1477 eerst verschenen is, wierd later niet herdrukt, hoe wel deze eer niet minder waardig dan het eerste. Het achterschrift van dit 2de deel is van den {p.8} volgenden inhoud. *Explicit presens vocabulorum materia a perdocto eloquentissimoque viro domino gherardo de schueren, cancellario illustrissimi ducis clivensis ex diversorum terministarum voluminibus contexta. propriisque ejusdem manibus labore ingenti conscripta ac correcta colonie per me arnoldum ther hornen diligentissime impressa. finita sub anni domini MCCCCLXXVII. die ultimo mensis maij. De quo christo marie filio sit laus et gloria per seculorum secula. Amen.*
- Theot. Het oudste bekende Hoogduitsch.
- Tw. De landtaal van Twente.
- Vocab. 1472. *Vocabularius copiosus et singularis unus ex diversis diligentissime theutonicatus.* Te Leuven in 1472.
- vr. Van het vrouwelijk geslacht.
- Wiarda leg. sal. *Geschichte.und auslegung des Salisches gesetses und der Malbergischen glossen, von T. D. Wiarda. Bremen, 1808.*
- z. n. Zelfstandig naamwoord.
- W. *Landrecht van Auerissel. Tho samen gebracht unde uthgelecht, dör Melchioren. Winhoff. Deunter, Simon Steenberch, 1559.*
- = Gelijk aan het volgende, of er mede verwisseld.

Groninger en Geldersche artikelen had ik gaarne in grooter getal opgenomen, indien ik mij slechts op een grondiger kennis dier tongvallen beroemen mogt. De weinige Groninger woorden, hier aanwezig, dragen ontwijfelbare sporen van Noordsche inmengsels.

Tot meerder gemak der genen, die alleen met {p.9} de afleidingen in dit woordenboekje bekend willen worden, heb ik de lijsten der afgeleide woorden hier achter aangevoegd

Omtrent de artikelen *oogbraân*, en *hot* moet hier nog gezegd worden, dat ik het woord *pinken* voor de hairtjes der oogleden in het Hollandsch, en voor *otweg* te Haarlem ook *not-weg* gehoord heb, het welk gelijkenis heeft met het *nood-wegh*, *actus q. d. via necessaria* van Kiliaan. Verbeteringen van dien aard zullen er veelligt meer te maken zijn; aanvulsels gewis in het ontelbare. Van mijnen kant zal ik daartoe gaarne alles bijdragen wat mijn korte tijd gehengen wil, zoo de geëerde bewoners dezer provincie mij daartoe de bouwstoffen slechts gelieven aan te voeren. Alle hier ontbrekende artikelen, die zij zich troosten op te teekenen, zullen bij den uitgever dezes in dank worden aangenomen. Een kleine voorzorg zij hun slechts bevolen; die namelijk van steeds een papiertje met een potlood bij der hand te hebben: immers de ondervinding leert, dat gezegden, die men niet bij het eerste hooren opteekent, ons dikwerf voor altoos ontglippen.

November 1835.

J. H. H.

{p.10}

– *Quae vos a stirpe parentum*

Prima tulit tellus –

– *antiquam exquirite matrem.*

{p.11}

WOORDENBOEKJE VAN HET OVERIJSCH.

PROEVE VAN J. H. HALBERTSMA.

A.

achterdocht, aandacht bij 't geen men doet, nadenken.

afrikken, het land met latten en palen omheinen tegen het vee. Zie *rik*.

akkermoals-holt, tienjarig gewas van eiken kreupelhout om te branden. Scher. *mal*, grens, rand. Hout op de randen der akkers.

ale, Tw. het vocht dat uit de mest zevert. Eig. uitbraaksel. Isl. *at ala*, braken. Dev. *aalte*, id.

aliband, m. een snaak vol guitestrecken. Die op zijn 18de jaar poogt aardig te zijn door aanslagen van een kind van tien jaar. b. n. *alibandig*. z. n. *alibanderye*, een snaaksche moedwil van ledige handen. Het Overijselsch is getrouw aan het oud H. d. De Joden zeiden tegen Christus, *bist elibenzo fremider*, gij zijt een vreemde landlooper en guit. Otf. III. 18. 28. Van *eli*, in *el-lende*, uitlandigheid, en *bende* of *bent*, gemeene, verachtelijke troep volks. De H. d. veranderen het in *alifanz*.

ambelt, zie *haren*.

anbiling, digt voorbij, er kort langs. [Aan bij langs.]

anblekken, blaffen, toesnaauwen.

anblikken, een stuk van den bast van een boom snijden, ten teeken {p.12} wat men in een bosch denkt te verkoopen.

anbuten. *Vuur anbuten*, vuur aanleggen. *beuten*, id. *mest anbuten*, mest bijeenschrapen en aanhoogen. A. S. *bytan*, *bytlian*, bouwen.

anneke bestevoar, Tw. overgrootvader. Otf. *anon*, voorouders.

antyen, beginnen aan te trekken als een paard voor den wagen. [*tiden*, trekken].

arend, mannetjesduif, doffert. Zoo wordt *ram* toegepast op de mannetjes van verscheidene viervoetige dieren als *arend* op die der vogels.

arksel, o. vel papier. Isl. *Ark*, id.

artwelpen, inboorlingen. W. 451. d. i. telgen die in den *aard* zijn, van het echte erkende ras. Zie *oart*.

asse, Tw. specie, allooi.

B.

baak, staak waarom het paaschvuur gestookt wordt.

bageren, drukte op het lijf hebben zonder veel uit te voeren. Isl. *bagi*, zwaarigheid, moeite, eig. een pak. Eng. *bag*, zak.

baggelen, zich wentelen als een kind dat op den grond ligt. Isl. *böggla*, bijéén rollen.

bakslagerye, zwendelarij. Eig. rug-slagerij, van achteren, d. i. bedriegelijk.

bêen, een' groenen stok, die krom gewassen is, in 't vuur regt maken.

balie, Sw. tob.

balke-haze, een kat. [Jachtterm].

balstoerig, nijdig en norsch omdat men zich verongelijkt waant.

banken, planken in een kas.

bandel, vr. hoepel om een vat. *Bandelen*, hoepelen. [Kinderspel.]

barg, borg, birg, gesneden varken.

basse, vr. balg, buik.

baste, Tw. de bil van een mensch. m. v. *bassen*, billen. Fr. *les fesses*?

bebbe, vr. het oudste vrouwtje in een huisgezin.

beppe, Tw. grootmoeder. L. F. id. Tw. *anneke beppe*, overgrootmoeder.

bebooyen, noodigen laten. {p.13}

begavung, vallende ziekte. Bij de ouden *met de pestilentie begaaft worden*. "Aldus verciert mit vele duechden waert meyster geryt die grote begaeft van gode mitter pestelencie." HS. van suster Greete. Er moet dus *van gode* onder verstaan worden. Zoo *gift*, voor vergift. Het was alzoo eene fraaije equivoque van Vondel in zijn bekend opschrift voor een dolhuis, *Hier*

worden gespijst en gelaeft / Die met sotheyt syn beghaeft. De burgermeester, wiens zoon voor gek verklaard was om hem wegens moord van de galg te vrijen, kon den dichter hierop niet vatten.

beknupt, beknoopt, waarvan *beknopt* dus alleen dialektverschil is.

bekliefelyk, Tw. besmettelijk.

belt, vr. heuvel.

benne, vr. mand.

benzen, aansporen, haastig drijven.

benacht, waar de nacht is overgegaan. W. 253. Ook Friesch.

benul, o. begrip, besef, b. n. [*benullig.*] *onbenullig*, plomp en onbezuïsd. [*Lul*, cadans van 't vers, voys. *be-lul*, berooi. l = n.]

beteune, schaarsch. *De proemen zint der van 't joar vinnig beteune*, de pruimen zijn er van 't jaar bijzonder schaarsch. Gr. *betuun*. Eigenlijk bekrompen, *ingeschränkt*, van A. S. *betynan*, insluiten, [betuinen]. Aldus *naouw* voor *gierig*.

beschrien, en **bestrien**, b. w. schrijlinks. Eng. *stride*.

bestemoar, vr. grootmoeder.

bestevoar, m. grootvader.

beyeren, heen-en-wederslingeren als een hangende kwast. *De manen beyert*, de manen golven. Men *beyert* den klepel zonder de klok te bewegen, [klipt]. Thans in Tw. luiden. [*beg-e-ren*, van *beg* of *bag*, hangende zak.]

biën, betten.

bilinks, aan de linkerhand.

bissen, met de staart in de hoogte heen en weder draven als de koeijen bij groote hitte door wespen geplaagd. Omdrentelen, druk wezen en niet uitvoeren.

bizzinge, kermisgewoel. *De Ommer bizzinge*, de kermis te Ommen.

bla-{p.14}**ge**, een opgesloten meisje, dat zich het air geeft van een groot mensch. *Blage van een deerne*, kleuter. A. S. *blaegen*, puist, buil, contr. Eng. *blain*. Dus *buil*, *windbuil*. pl. d. *balge*, id.

blad, o. tong. [In scherts.]

bladder, vr. tong. [In scherts.] Oudholl. *blader*, voor *blad*. [*Bladeren*, contr.] *blaren*, vagire, mugire.

bladster, labbei.

blékers, mazelen. Tw. *blekkens*. Per ellypsin voor *bleecke maselen*. Apherdiani Tyrocinium. p. 31.

blekken, blaffen, keffen. Voor [balken] *belken*, Eng. *to belch*, oprispen, gelijk pl. d. *blöcken* voor *balken*.

bleuken, de holsblokken [klompen] door een vuur van groene takken de bruine kleur geven.

bleukerig, naar den rook smakende, aangebrand. pl. d. *Blakerig*.

bleure, **bloare**, vr. koe. Kil. *blaere*. vacca nigra, sed fronte alba. Isl. *blâr*, caeruleus.

bleuyen, broeijen. *De luchte bleuyt*, er komt donder aan de lucht.

bluistrig, los en windig [van het weder gezegd], veel pohei makende [van driftige menschen gezegd]. Kil. *bluyster*, pustula. Isl. *blâstr*, flatus.

boekel, vr. ook *beukelkoarn*, een beukenzaad; zoo als *eikel* van *eik*, is *boekel* van het oude *boek* beukenboom. L. F. *boek*, beukenboom.

boekslagen, Tw. hijgen als een paard.

boh, ei, wel! *Boh zé!* Ei zie! *Boh! dat leuv' ik*, Wel! dat geloof ik.

bokse, vr. broek.

bol, onkruid in het koorn.

bolle, stier. *bolle-kalf*, mannetjes-kalf. *Bollig*, taurum appetens.

bonge, trommel. Dim. *bungesken*. *Koffibungesken*, koffijtrommeltje. *Koffibonge*, koffijbrander.

boekweite, vr. boekweit. Eng. *buckwheat*, van *bokken* of *bukken*, gedokene of lage weit. Van hier Eng. *buck*, en Zw. *byka*, zeep, uit de asch van boekweit?

boren, stooten, verstooten. *Uut de neuze boren*, uit de neus stooten.

bot, o. boodschap. *Bot sturen*, doen weten. *Ik hebbe* {p.15} *bot 'ehad*, ik heb tijding ontvangen. Spreek de *o* uit als in *lot*.

botten, beenderen. Osn. Spreek de *o* uit als in *bot*, visch.

brandegge, Tw. *hy hef der de brandegge af*, hij heeft er het nieuwtje af; eig. den gloednieuwen kant.

brau, kuit van den mensch. Spreek uit als het Eng. *law*.

breyen, onder het koken breken, b. v. boonen, aardappelen.

brook, o. grasrijke laagte in de heide.

brommen, pralen, pronken, b. v. met het hommetje van het overhemd. Holl. *een bram*, een moedig borstje.

bros, endje pijp.

brugge, vr. brug. Boterham. Dim. *bruggesken*.

budden, Tw. lompert.

bukking, vr. *Hi moakt en bukking*, hij begaat een' lompe streek.

bukstoan, Tw. bukken om te laten opklimmen.

bunebast, kwaadaardig man.

bungel, blok aan den poot van een' koe.

bungelen, achterna bengelen.

bunne, Tw. vliering.

buten, ruilen. Fr. *troquer*. *Ver-buten*, verruilen.

buul, vr. en m. [contr. voor *bu-del*.] papieren zak, peperhuis. *Iemand de buul*, [d. i. den zak] *gêven*.

buil, [gezwel], oprijzing van 't vel bij een stoot.

buungele, Ens. slingertouw, schop.

buungelen, schommelen. zie *bungel*.

busse, Tw. ook L. F. Fr. *poche*.

buten, Tw. ruilen.

D.

dale, Tw. beneden. *Lekt et dale*, leg het neder. *Umme dale*, om laag, beneden. Holl. *dal*, vallis. L. F. *del*, neder.

dauwelen, dartelen, stoeijen. pl. d. *daven*, leven maken. freq. *davelen*, tijd verbeuzelen.

dagdeugde, Tw. *bi dagdeugde*, langzaam.

dauwtrêen, op den morgen van hemelvaartsdag met het eerste daglicht naar buiten, de jenever en brandewijnvlesschen {p.16} in den zak, en na zich onder de boomen en priëlen verlustigd te hebben, voordemiddags, somtijds vroeg genoeg om naar de kerk te gaan, terugkeeren. Ook de meisjes zijn bij dit *dauw-trêen*! Men heeft iets dergelijks in het Sterrebosch te Groningen op den tweeden pinksterdag.

decht [**hi**], hij denkt, *Ik dink, doe dinkst, hi decht. Wi denkt, y denkt, si denkt.*

deerne, vr. jonge dochter.

dege, vr. tier. *De tuten heft nen dege as 't rêgent*, bij regen hebben de hoenders geen tier.

del, o. morsig wijf, slet.

deiloos, Gr. twistig. L. F. *deilis*. Dus Hind, *schalies*, Holl. *schaloos*, met haverij. Holl. schandelijk, L. F. *schandeloos*. Isl. *at deila*, verdeelen, twisten.

delle, vr. Hengelo, de vloer in het huis. *Dêle*, Dev. vloer van het voorhuis, ook het geheele boerenachterhuis. *Boeren-dêle*, dorschvloer, ook *dele* genaamd. A. S. *thele*, *thell*, *thil*, zoldering, plankenvloer. Kil. *dele*, pavementum, thans *deel*, zeer verschillend van *deel*, gedeelte, Dev. *deil*, A. S. *dâl*.

deyen, zachtens slaan met een kinderhand, tik geven, [in scherts] aflossen.

deup, vr. saus. *Deup*, m. de doop, [inwijding in de Christelijke kerk]. *Deupen*, doopen [in de kerk opnemen]. *Doopen*, *bedoopen*, met saus begieten.

diin, diine, Tw. uw, uwe.

distere, haspelen en twisten. Eig. steekspel houden, een lans breken. Isl. *at thysia*, *hefi thust*, ergens op in stormen of stooten. Eng. *toast*, lans-stoot, kelk-stoot [*anstoss*] in het gezondheid drinken. pl. d. *diosteren*, *divsteren*, *disteren*, spiegelgevecht houden.

doar, Tw. mal. Hd. *thor*.

dobbeling, kwart vel papier.

dodkukentje, het laatste kind, eigenlijk het ongevederd kuiken. Osnabrugsch *dodde*, pluimloos kiekentje. Isl. *at duda sig*, zich in mollig dons kleeden. Van hier per ellypsin het Hollandsche *dotje*, schatje, hartedief. *Een dod*, een katoenen wolletje in de {p.17} ooren.

doe, gij. Enkelv. accus. *dy*.

doedel, kinderslaapmuts met keelbandjes; bij de Ommelanders voluit *nacht-doedel*, vrouwen slaapmuts. Eigenlijk, een *slaap-ding*. Van Isl. *dodi*, loomheid *at dodna*, aan een slaapziekte lijden, *at dotta*, dutten: daarom is *doedel* in 't pl. d. een slaapkop, sukkel.

doedeldoppen, zonder indrukken van het omringende daar heen leven. *Hi lup den helen dag doedeldoppen*. Hij loopt daar voor zich zelve zoo heen zonder zich aan de wereld te storen.

doeskop, geesteloze en onverschillige jonge.

doet mi, geeft mij.

dollen, ijlen in de koorts.

donderpedde, vr. kikvorschje nog in den vorm van kop of lijf met een langen dunnen staart.

donne, Tw. dronken. pl. d. *duun*. Gr. *doem*. Eig. zwellende vol: pl. d. *dunen*, dijnen.

dopguzze, vr. ronde beitel.

doppen; slekke-doppen, slekkehuisjes.

doave boekel, een verdord beukenzaadje. *Doave stokken*, sprokkelen, verdorde takken.

drammen, aanstaan, dringen, drijven.

drau [*drô*] droog, stroef in de naaf van het rad wegens gebrek aan smeer. Karrelig van humeur, tegenstrevend, onwillig. *En drauen kerel*, van wien men niet veel gedaan krijgen kan. *Drauijgheit*, onvoorkomenheid. pl. d. *drauen*, droogen.

drenzen, op een verdrietigen en vervelenden toon om iets aandringen als een kind bij zijne moeder. Teut. *drenzen*, *kneesten*, *stoenen*, *suchten*. Isl. *at thruma*, id. pl. d. *drammen*, id.

Goth. *thramstei* [de ruischster] sprinkhaan. Isl. *at thrámma*, hijgende daar heen waggelen.

drepse, dravig. Festuca. Een onkruid in de rogge, niet ongelijk aan de gierst, met zwarte en bittere zaadkorrelen. Bremen *drespe*.

driiste, Tw. opgetooid. A. S. *threste*, gedraaid [opgedrild]. Isl. *at thrista*, dringen. Dus *pronk* van *prang*.

driiven, boomen in de hoogte opdrijven.

dristike. Zie *distere*.

drummen, enden van {p.18} wevergarens, die na de afweving van het doek afgeknipt worden om de afgehaspelde roven garen te binden. Eng. *thrum*, id. Eig. rand. Isl. *thröm*, kant, zoom.

dul, de ronde holte aan een spade of hark, waar de steel in steekt. Holl. *dol*, riempen; eigenlijk het gat waar de riempen in steekt. A. S. *dolc*, armband.

dunne egge, ook *duneggel*, vr. de slaap van het hoofd. Eigenlijk de dunne kant of zijde, in tegenoverstelling van de heuvels der jukbeenen. De A. S. en Islanders noemen het de dunne

wang. A. S. *thunwanga*. Isl. *thun-wangr*. De oude Hollanders *de duyning des hoefts*. Ook *dunninghe*.

E.

eegen [sik], Tw. zich inhouden. A. S. *agan*, bezitten.

eempeestig, eigenzinnig. Dev. *emtig*.

eenleurig, Tw. eenzaam.

effe, groote boor, voor *eviger*, contr. *efger* en *effe*. Van daar pl. d. *evern*, diep invreten. Hadr. Junius *auigeer*. De Vriezen, Engelschen en Hollanders werpen de *o* uit dit woord en houden de *g*. Eng. [awger] *auger*. Holl. *agger*, ook *eviger* en *neviger*. L. F. *noager*. Thema *ave*, *nave*, waarvan ook *navel*, [A. S. *naefe-bôr*.] en *gere*, punt.

egge, kant.

egge spek, een half geslacht varken, zijde spek.

eggel, vr. bloedzuiger.

ekse, vr. de zware bijl, met blad van den vorm der oude strijdbijlen, bij het scherp breeder uitlopende; dient om zwaar hout te hakken, en met een' hamer tot kloven. Holl. *akse*.

elft, de groote huidworm op het vee. Ook *eggel*. *Elft* wegens de vorm gelijk *bot* in de ingewanden der schapen.

emte, vr. mier.

enk, m. een bepaalde omtrek bouwlanden of weidegronden. Dit woord is in den vorm H. D. Theot. *an*-{p.19}*kar*. De anderen hebben *g*. Gelijk *broek*, *fenne*, *weide*, eigenlijk vochtige en dampige moerassen beteekenen, zoo is het Zw. *anga* ook stoom en damp. Van daar Isl. *angur*, Zw. *ang*, vlakte bij het zeestrand, weide. Zw. *anga*, vlakte, district. Men zet er ook de lipaspiratie voor in A. S. *wang*, Isl. *wangr*, veld, warande. In de rekenboeken van Deventer is eene klagte van boeren, dat hunne *wangen* overstroomd waren, d. i. de randen der beken, kleine dijkjes.

enter, m. paard op zijn tweede jaar.

erfgenaam, m. de eigenaar van erven in de marke. [*Genaam*, naamgenoot. *Erfgenaam*, medegenoomde tot de erven, d. i. die ook titel van eigendom heeft.]

êverdesse, vr. hagedis.

evert, m. *Den evert hef mi*, ik ben lui. L. F. *Hy het de evert op 'e ræch*.

estrêyd [good] Tw. welgemoed. A. S. *streka*, dapper, grootmoedig.

eunen, [ergens na] Tw. haken, reikhalzen. A. S. *onda*, naarijver.

eyer-handig, Tw. moedwillig.

F.

fêke, **vêke**, een gevlochten heg van boomtakken. pl. d. *veken*, *feek*, de rand van aangespoeld stroo enz. bij hoog water. Pl. *valveken*, en *veken*, une closture de prairie.

feil. *Hy is der feil uppe*, happig, fel.

feitel, vr. Tw. een kleine vrouwen nachtdoek om den hals, gemaakt van servetten-linnen. Een grove halsdoek. Dev. ook *dweil*.

fikkert, m. inhalig mensch Zw. *fä*. imperf. *fick*, greep. A. S. *feccon*, na zich toehalen. Eng. *to fetch*. Zw. *fika*. pl. d. *vike*, broekzakje.

finnig, Hoe is 't met den kranke? *et is nog neet finnig*, niet heel best. Ellipsis voor *finnig good*.

fitele, vr. viool.

flantuten, kuren, eigenzinnighe-{p.20}den, grillige en omslagtige toestel.

flakkeren, flikkeren.

fleksken, o. sneetje brood, vleesch, enz.

flér, vr. oorvijs. Kil. *flere*, alapa.

flinte, o. Tw. geweer.

flo, ondiep. *Doar is 't flo*, daar kan men 't begronden. *Wat vis y flo*, Wat hengelt gij met kort zink. *Wat vis y blok*, id. N. F. *blok*, laag.

fochtelen, met korte beentjes al zijn best loopen.

foefe, vr. grap.

foekopot, vr. rommelpot. Fig. stoot-pot, van Kil. *fuiken*, stooten.

foel, slim, geslepen.

foer, o. *In 't foer wêzen*, in de kost leggen.

fopen, dennen appels, denne-moppen.

G.

gaffel-tand, die veel licht en hare groote tanden blinken laat.

gaffeltander, oorkruiper.

gagel, o. gehemelte in den mond juist achter de bovenste tanden. *tand-goal*, id.

garfkoamer, vr. [de kleedkamer voor den priester] de kosterijkamer. Kil. *gaerv-kamer*. A. S. *ge-arwigean*, aantrekken.

gau, vrij veel. *En gau bitjen*, vrij wat een hoopje, b. v. peulen, aardbezien enz. *Gauw* is eigenlijk, bij der hand, vaardig, schrander; wij zeggen ook zoo *een knap beetje*, *een aardig hoopje*. De Scotten gebruiken hun *gay* in denzelfden zin, voor het Eng. *pretty much*. Isl. *gá* [*gaw*] aandacht.

gedeunte [in de], Tw. uit gewoonte, zonder nadenken.

geen, [gyn] vr. swade [regel van gemaaid gras]. Ook *gine*. Eig. gaping, opening tusschen twee regels. A. S. *gian*, gapen.

geen *Up genn' ende*, aan de andere zijde of overkant.

geêr, [Laren] *doar geêr*, daar ginder.

gelp, gegraven grup of sleuf.

gelte, varken dat nog niet gebiggeld heeft. Zw. *gal*, onvruchtbaar. N. S. *gelte*, id. Kil. *ghelte*, sus castrata. Eig. betooverd, en door be-{p.21}toovering onvruchtbaar. A. S. *galan* [zingen, incantare] betooveren. Isl. *galdra*, id. Ita *runan*,

L. F. *ruenje*, incantare et castrare, unde fluxit ruin.

gepse en **gupse**, vr. zooveel als men met de 2 aan elkander gehoudene handen opschept. *En gepse fol hoaver*, een dubbelde hand-vol haver. Fris. *gaspe*, en *gaps*. [vid. Kil.] In Essex in Engeland *a yaspen*, *a yeepsen*. De versterkende s mist nog in het Isl. *gaupn*, holle hand, schoot; van *gaupna*, omvatten.

gesluns, o. morsige vodderij.

getod, gesleep heen en weder.

gewetert kalf, met melk gemest kalf.

gewoarde, gerechtigde tot de *marke*-gronden. A. S. *warian*, hoeden. Eig. de beschutte, de gezeekerde.

gijbelen, Gr. spotlagchen, boerten. freq. van *giben*. A. S. *gabban*. Isl. *at gabba*, bespotten, bedotten.

gier, o. jadder der koeijen.

gieteling, een meerle. Bij Kil. reeds komt dit woord als verouderd voor.

ginen, kiemen. Het gemaaide gras *giint* wanneer het niet op zijn tijd gekeerd wordt.

gitsig, vrekkijs.

gleitand, vr. tand van geslagt rundvee, die den jongens voor speelkoot dient. Eig.

glinstertand.

gliive, vr. neet, spleet. De deur op enne *gliive* setten, de deur op een reet zetten.

glind, o. Tw. houten afschutting van een tuin, staketsel. Hamburg. Osnabrug. H. Jun. p. 276, *glent*.

godderig, Tw. beefachtig.

goshelen, steelsch spotlagchen, ook op plaatsen waar ernst past. Kil. *guyoh*, spotternij.

gomenye!, uitroep van verwondering. [*Gif mi nye*, dat doet mij nieuw.]

Gorsel, naam van een dorp in Gelderland in het kwartier van Zutphen, ruim één uur van Deventer, midden in de heide. Eigenlijk *gorstel* van A. S. *gorst*, heide.

greuylen, glimlagchen en blij gelaat toonen als iemand wien 't naar den zin gaat. pl. d. *grifeln*, grimlagchen. A. S. *geriflan*, rimpelen. Eig. rimpel-lagchen. Aldus contr. Isl. *grila*, {p.22} spook, en *grîma*, mom, grijns.

grinen, schreijen.

grôve, vr. begravenis. *Noa de grôve goan*, ter begravenis gaan.

grupe, vr. een ril, smal slootje. V. Kil.

gruun worden, vergrammen, pl. d. *sik grûn maken*, het haantje spelen.

grute, eene oude belasting.

gruten, uitvallen als de graankorrels uit de airen bij sterke droogte in den oogst. Eigenlijk *korrelen*, d. i. in korrels nedervallen, van *grut*, korrel. A. S. *mere-grot*, zee-korrel, d. i. parel. *Grut* is uit *ga-rut*, en *rut* is van *ruten* en *rijten*, scheuren, breken en tot gruis maken.

gruwelik, Tw. vreesachtig. Aldus *vreesachtig* voor *vriesachtig*, d. i. sidderachtig. Fr. *frissonner*.

gunst, vr. vaag, tier in de planten. Men zegt dus zeer eigenaardig, dat het koorn *ongunstig* staat.

H.

habbedoedas, abbedoedas, oorveeg. [Habe du dass!]

hadde, afval van het vlas. L. F. *hjidde*, afval der hennip. Zie *starthakke* op *hee*.

hader, twist.

hagen-goaren, Tw. tuin, cingel, [boulevard.] A. S. *hage*, omheining, landhoeve, huis. Kil. *gaerde*, tuin. Aldus ook *boom-gaard*.

hank, vr. langwerpige kolk langs de oevers van den IJssel, het gevolg van een' vroegere doorbraak of het overblijfsel van een verlaten bed. Eig. een bocht, of kroft. Isl. *hânki*, touw, band. Zie *slag* en *knipslag*.

haren, hoaren, den zeissen met een hamer op den platten kop van een ijzeren bout [*ambelt, hoarspit.*] scherpen. Een oud woord verwant aan het Got. *hairus*, zwaard. L. F. *harje*.

harrewitsen, krijgertje spelen. Vergelijk Fr. *haro!* de oude kreet om een dief te vervolgen. *Witsen*, den dief pakken. *Witsener*, beul, ge-{p.23}regtsdienaar. L. F. *witjer*. Scherzius op *wiszen*.

hebberechtig, die altijd gelijk wil hebben.

hechten, hijgen. [adem-hechtig.] Holl. *aamechtig*, hijgende naar den adem.

heet, o. heidestruiken, adj. *heeten, heeten dak*, een dak van heide.

hee, afval van het gehegeld vlas, eerste soort. *Spiit*, tweede soort, ook *plukke* genaamd. *Sterthakke* derde soort.

hee, zij, vooral als er sprake is van een klein meisje. *Hee spult*, zij speelt. Dit is het oude pron. personale. A. S. *hio*, zij.

hef, heft, Gr. het gegrom der Noordzee zoo als het zich in het land hooren laat. Isl. *haf*, zee. A. S. *heafo*, id. *Het hef raast*, is dus hetzelfde, als de zee raast. De vorm *hef* is oud Vriesch. Zie Asegabôk 17, 18, 85.

hegen, schoon maken. Isl. *haga*, schikken, in orde brengen. *Be-hagen*, is eigenlijk te stade komen, handigen.

heilêver, **heilêvel**, vr. Kampen, *heileuver*, ooijevaar. *Heil*, geluk. *Êver* voor *oeuver*, *o-vaar*, *ooijevaar* voor *ode-bar*, brenger van het goede. L. F. *eabarre* voor *cade-barre*. A. S. *eadig*, gelukkig. *Heil* is er voor gezet nadat de oorspronkelijke beteekenis van *euver* vergeten was. Eigenlijk dus *geluk-brenger*. Het is de *bona avis*, die nog als de bode des heils door de landlieden ontvangen en behandeld wordt.

heister, **heester**, vr. een. klein eiken boompje, dat men in het kreupelhout tot een groote laat opschieten, in tegenoverstelling van *telgen*, die met opzet daartoe geplant worden.

hellef, steel van een bijl. A. S. *helf*. Eng. *helve*.

hellig, verwoed, nijdig.

hemeltje, o. ruischend sprinkhaantje in de muren, onder bakkers ovens, enz. Kil. *heymken*, *heymelken*, *heemken*. Eig. *huisdiertje*, van Isl. *heimill*, huisselijk.

heuft-heer, borg. [guarandeur.]

hêrmken, wezel. Verward met den *mus Armenius*, Fr. *hermine*. In *Reineke de Voss* heet de geitenbok *her*-{p.24}*men* en het wijfje van den vos *frouwe Armeline*. A. S. *hara*, haas. Alles eig. *harige dieren*. Theot. *harmo*.

heuker, Gr. een kruideniertje. Isl. *hoka* [op de hurken, d. i.] krom zitten. *at hokra*, met eene kleine boerderij den kost winnen. L. F. *heukerje*, zich ellendig behelpen. Voluit L. F. *heuker-boer*, gering boertje.

hiindeure, 'n *hiindeure*, achterdeur. H. d. *hinter*, achter.

hilde, vr. zoldering van nevens elkander liggende sparren boven de koestal tot berging van het hooi. A. S. *helan*, dekken. *helede*, [het bedekte] dak.

hoal, o. getakte schuifijzers, waar de ketel aan hangt, in den schoorsteen. *heulken*, id. waar de lamp aanhangt. Eig. uithaal.

hoal, Tw. schraal, bar [weder] Lex Salica *hall*, verdord. Fr. *hâle*, opdroogende en verdorrende lucht.

hoarspits, zie *hoaren*.

hoeken. *Op de hoeken zitten*, Holl. huiken en hukken. Isl. *at hûka*, en *at hoka*, op de hurken zitten.

hoezen, overtreksels over de stoelkussens. Hetzelfde als *huis*. Tw. *hoes*. Zoo zegt men *zaadhuisjes*, *peperhuizen* enz.

hof, tuin.

hoaze, vr. kous. Dimin. *heusken*, m. v. *heuskes*. *Hoazen-veutlinge*, [op de] kousevoeten.

hoggen, m. Tw. verkoudheid.

hokketokken, op den stoel zittende met een kind op den schoot voor en achterwaards stooten. Kil. *hokken*, nederzitten, *tokken*, stooten.

Hooi, hooi an! De roep waarmede men de koeijen in de weide naar de melkplaats drijft.

Hooi, hooi an, beesies!

hope, te hope, zamen.

hoppen, ... *hoppen*, sprinkhanen in de weiden, die zich roeren onder het hooijen. Kil. *hobben*, springen. freq. *hobbelen*. *Huppen*, *huppelen*.

hot en haar, regts en links. Bij het mennen der paarden. Hamburg, *hott un hoh*. Isl. *hott*, equisonum clamor. L. F. *hoët*, id. N. S. *hotten*, gaan. Spieghele hert-spieghel. IV. 178.

{p.25} “*Ghi zijt ter slinkerhand verdooft: om die te schouwen, / Geen rechter hotwegh voegt, maar 't middelpat te houwen*”. Haarlem, *otweg*, vrije drift over eens anders land. Overijs.

oetweg. L. F. *harre*, Jagerwoord, om de hond aan te hitsen. Fr. *hare*, id. *Hâr* is in het Isl.

hoog, overeenstemmende met pl. d. *hoh*. Voluit L. F. *har-op*. de kreet der Vriesche piqueurs om den harddraver aan te zetten. Isl. *haer-ôp*, oorlogskreet, vreugdekreet. Adel. op *hott*.

huën, Tw. wegleggen, bewaren. Voor *huden*, hoeden. Eng. *to hide*, bedekken.

hul-tink, Tw. vergadering der boeren in de marke. *Ting*, raadsvergadering. *Holt*, woud. Zie Haltaus op *holzding*.

hugen, Gr. vlejend smeeken als een kind om iets lekkers. Isl. *hugr*, ziel, adem. A. S. *hycjan*, hijgen, vurig begeeren en trachten. freq. Isl. *hugla*, zachtkens streelen. [met zin of naar den zin behandelen.] Kil. *huichelen*, vlejien.

hulle. *Wiin in de hulle*, wind in het hoofd. Eig. in de kap. pl. d. *hülle*, de muts der getrouwde vrouwen in onderscheiding van die der maagden *huvn* genaamd. Dit onderscheid is nog bij de Hindelopers en in Holstein. Zie H. I. op *hülle*.

I.

i. m. v. Enkelvoudig, uit wellevendheid zoo als het Fr. *vous*. I, *Ji*, gij. acc. dat. *oe*, u.

ieuwersen, roodvonk.

immeker, m. oppasser der bijen.

immen, vr. bijen. Isl. *ymia*, ruischen, gonzelen, dommelen.

immenkugel, masque van koperdraad, met een zak van achteren die hoofd en hals bedekt en de oogen vrijheid laat om in den bijenkorf te zien. Teut. *cogel*, *covel*, *capruyn*, hoofddecksel.

immenschoer, o. bijenstal. {p.26}

immenzaad, meer dan één soort van koorn door elkander tot gebruik voor menschen. Isl. *ymsir*, verschillende, onderscheidene.

ink voor A. S. *ing*, weide. Jan komt te wonen op eene landhoeve, die naar hem *Jan-ink* genoemd wordt; eig. *Janninkhof*, en hiervan het onzijdige geslacht *het Jannink*, *het Bannink* enz. In Engeland zijn een' menigte dorpen die hunnen naam op dezelfde wijze gekregen hebben; b. v. *Godelm*, *Godelm-ing*. Zie *enk*.

inliken, de holle sporen in een weg aanvullen.

inschunen, iemand kwaad insteken. *Opschuinen*, aanhitsen. Theot. *Scuntan*, id. pl. d. *schunden*. A. S. *scynnan*, aanschennen.

J.

jammerlust, trek der zieken tot eten, hetwelk voorgediend niet smaakt.

jandoedel, jenever. In scherts. Eig. *Jan slaapmuts*. Dus zegt men, *een slaapmuts opzetten*, als de avondslok genomen wordt.

janstremi! waarachtig, het is zoo! [*Jan straf mi.*]

jeuzelen, Gr. sanikend morren, klagen. Fr. *jaser*. freq. *jaselen*.

jipe, vr. hakmes.

joechteren, uitgelaten vrolijk zijn, wild stoeijen, geen maat in luidruchtigheid kennen. *Dee derens likt eeuwig en arfelijk langs de stroate te joechteren*. b. n. *joechterig*. Z. n. *gejoechter*. Goth. *Jiuka*, θυμός. 2 Cor. XII. 20.

jonk wêzen, geboren worden, pl. d. *jung werden*.

K.

kaayen, overblijvende vezels van uitgebraden vet. Kil. *kaye*.

kabaf! Daar ligt het! {p.27}

kallebasse, de bol, het hoofd. In scherts.

kallen, keuvelen.

kêkelboard, m. babbelaar.

kêk, herik, valsch koolzaad. L. F. *kroade*. D. *kidike*, wilde mostert. [*Sinapis arvensis*, Linn.]

kêkelmeuye, vr. babbelaarster.

kanels, woedend boos. *Kanels in de kop*.

keukelen, buitelen; *ôver de kop keukelen*, over den kop tuimelen. *Keukelaar*, kunstspringer. Oud Arnh. HS. *Koekeler*, kunstig zwemmer. Teut. *coicken*, draaijen. Van hier *koek*, gelijk *taart*, van *torta*, draaisel. Fr. *tourte*, Teut. *coick*. *Torta*, libum. Overijselsch *koke*, *koek*. dim. *keuksken*, koekje. Insgelijks *koker*, [de ronder, draaijer] Isl. *at kûka*, *κηζεiv*. Kil. *drol*, turbo, filum, res. convoluta, pila stercoraria.

keune, [koen] moedig.

keune, vr. jong varkentje in het eerste jaar loopende.

keuter, m. een kleine boer, die geen paard houdt: ook wel, die maar één paard houdt, doch deze wordt te Deventer dan *koarman* genoemd. *Kot*, hut. Eibergen, *keuterhuusken*, stoof onder de voeten.

kidde, vr. drie regels hooi te zamen geharkt eer het geöpperd is.

kidde, vr. dubbelde hit. Pl. d. *kiddeln*, haastig loopen. Kil. *kitsen*, *ketsen*, id.

kiensel, o. uitspruitsel aan oude aardappelen. Holl. *kiemen*, uitspruiten.

kiepe, Gr. mand om op den rug te dragen.

kiepe-korf, Gr. langwerpige mand van grof teenwerk ter vervoering van aardwerk. Eng. *a cope*, kooi. *a keep*, slaapvertrek. *to keep*, bewaren, vatten, van Isl. *at kippa*, [kip ik heb je] zamenvatten. *Kippa*, bundel. *Een kip stokvisch*.

kies! kies! met dit woord roept men de kalveren. Isl. *kusa*, kalf. In kindertaal *kieseman*, kalf.

kiil, wigge.

kiilspitten, een grup ter landscheiding graven. *Uut kiilspitten*, op die wijze in heidegronden afbakenen, hoe ver men van zins is land te ontginnen. De grup is wigvormig.

kipse, {p.28} meisjeskindermuts. pl. d. vrouwenmuts.

kizzebizzen, drukte op het lijf hebben, al rondtrippelende zich vermoeijen zonder iets uit te voeren. Zie *bizzen*.

klabatse, helleveeg: eigenlijk die rijdt en rost als een man. Ditm. *klabastern*. Holst.

klabakken, het paard als een wildeman jagen, heen en weder draven. Kil. *klabotsen*, knallend slaan.

klampen, haken aan een bijbel. Isl. *klampi*, gesp. MHd. *klimpen*, vastbinden. [Klemmen.] *klamp*, een verbind-hout.

klank in 't touw, vr. kronkel in het touw. Isl. *hlickr*, scheefheid, kromming. Pl. d. *klinker*, verkeerde vouw in een kleed. Eng. *to clinch*. *Het huwelijk is geklonken*. Eng. *to cling*, omklemmen.

klasse, vr. de stekelige knop van kliskruid.

klawster, omzetting voor *kwalster*. W. w. *klawsteren*.

kleddretsen, door slijk of water plassen. Z. n. *gekledderets*.

kleën, boekweiten doppen Teut. *clyen*, *semelen*.

klever-goarn, o. een schakelnet.

klitse, vr. scortum. Kil. *klitse*, teef.

klokke, vr. eene hen met kiekens. *Kloksche hoener*, broedsche hennen.

klungel goarn, kluwen garen

klutteren, Tw. langzaam slenteren.

kluun, Tw. gebaggerde turf. Gel. *kloeten*. Was oudtijds rond.

kluun, kluwen garen.

kluwel, vr. id.

klundermelk, vr. melk tot brokken geronnen, [klonter-melk.]

kluppel, **knuppel**, vr. aanzegging van gezagswege aan de boeren, van huis tot huis rondgebracht door twee kinderen en wel op een briefje dat in een gespleten takje gestoken is. Die kinderen worden collective ook *de kluppel* genoemd. *Doar kump de kluppel an!*

knarpen, aan een beentje kluiven, met de tanden knersen.

kneurf, m. *en stevegen kneurf*, een lomp-gebonkte en sterk gespierde kerel. Hd. *knorre*. Eng. *cnur*. L. F. *knoärre*, knobbel, knoest, bonk, klomp.

kniif, knipmes. L. F. id. id.

knipslag, vr. holte in het wagenspoor. L. F. *knikspoor*. *Knik, knip*, {p.29} een plotselinge stoot, die plotseling terugstoot. Zie B. N. L. op *knuk* en H. I. op *knik*. Isl. *slôg*, voetpad. A. S. *slog*, een holte. [slag in den rug, in het touw, enz.]

knoffel, plooi, kneukel. *Knoffelen*, in verkeerde plooijen brengen, kneukelen. Een gluipsche neep toebrengen. *Verknoffelen*, omtrent vermorselen.

knolleballe, vr. hoofd. In scherts.

knorrebot, kraakbeen. dim. *knorrebutjen*.

knutteren, kneukelen.

koarn, m. korrel, pit van een vrucht. *Pit* is op het Overijs. iets anders.

koert, m. *toren-koert*, torenwachter. Kil. *koer, koer-torn, koer-wachter*. L. F. *koeren*, turen.

koerig, Tw. lusteloos. Kil. *koeren*, zuchten en stenen.

koertnêfken, haas. In scherts. *Koert-neve*, eig. *neef-kijkuit*, wegens de waakzaamheid van het diertje. Zie *koert*.

koerig, Tw. lusteloos. Kil. *koeren*, zuchten en stenen.

koeslag, belasting op de koeijen.

koeze, vr. Tw. knods, wandelstok met een dikken knop onder aan. Deze stok is onder de Drenthen en Twentenaars nationaal, en zeker geen stok beweegt zich gemakkelijker bij elken stap in het vooruitzetten, of is beter tot middel van verdediging.

koue vr. hoenderhok. Oudtijds *swine-koue*, varkenshok. *Kou-e-ner* [e. n. *Kouwenaar*.] en *kovener*, hutbewoner, die zich onder de boeren van zekere marke een hut van plaggen opgeslagen had en dus niet als inwoner maar bijwoner voorkomt. Isl. *kofi*, hut. Van die hut zijn de schepen, die achter een roef boven deks hebben, *kof-schip* genoemd.

krane-waken, op bed woelen zonder den slaap te vatten. Hamb. *kur-waken*.

krang, het binnenste buiten gekeerd. *Hi hef de kouzen krang anne*, hij heeft de kousen omgekeerd aan. Eng. *crank*, het omgebogen end der as in een werktuig, om het om te draaijen.

krappe, vr. wervel. Ook *krabbe*.

krasgat, spleet in een vrouwenrok op zijde. Eig. {p.30} splitgat. Holst. *kröse*, bodemkerf in een vat.

kremselen, kribbig, verdrietig en ongedurig zijn. Z. n. *gekrensel*. B. n. *krenselig*. Holst. *kreesen*, werken en schuimen als bier. Kil. *kreser*, muilteling. Pl. d. *kreetelen*.

kreukel, kruk, bouwvallig.

kreute, vr. podex. Pl. d. *krete*, spleet.

kreute, o. een klein, maar slim en boos ventje. Hd. *kröte*, pad.

kreyen, kraaijen. De doove zegt, *Aleer kreiden de hanes, noe gaapt se*.

krikke, vr. een kleine jonge. Isl. *kracki*, kleine jonge.

krisselbessen, vr. kruisbezien.

kronen, twisten. W. 251. L. F. *kreune*, morren, stenen.

krivvekeurig, ongemakkelijk te voldoen, grillig. Z. n. *krivvekeurigheid*.

kruudmoos, o. melksoep met groente. [Boerenkost.]

kukelehane, haan. [Kinderwoord.] Eig. kukeloe-zinger. *Hane* = *cano*.

kuize, vr. knikkert om te spelen. M. v. *keuyen*. Kil. *kuysel*.

kulp-pan, Gr. dakpan met een bol ruit in het midden om licht op den zolder te brengen.

Pl. d. *kolp-oge*, uitpuilend oog. Isl. *at kûlpa*, zwellen, uitsteken. G. J. *oer-kolpje*, met zwellende golven overstelpen.

kulen, contr. voor *kuzelen*. Kil. *kuyselen*, met knickers of andere ronde dingen spelen. *De balle kuulde al in de rondte*, de bal rolde steeds in de rondte. Als het kind den bal werpt of ziet werpen roept het *kulo!* zoo veel als *kule ho!* Z. n. *gekule*, gerol met ballen.

kunnig, met iemand bekend.

kussentuug, o. sloop. Zie *tuug*.

kuven, tobbe. A. S. *cyfe*. Fr. *cuve*.

kuy, moedig, hoovaardig, vermetel.

kuyeren, kouten, buurpraatjes houden. Eig. elkander bescheid doen. *Cue*, noemen de Engelschen het laatste woord van een spreker, hetwelk het wachtwoord voor den tegenspreker is om te beginnen: van *cowe*, thans het Fr. *queue*, staart. Hieruit ook de andere beteekenis van staart-slepen: omkuijeren, omslieren, en wandelen tot vermaak. [*Keue*, W. w. *keu-en*; freq. {p.31} *keu-e-ren*.] *keuvelen*, *kouten*, is woord-wisselen. Isl. en Zw. *kyta*, wisselen, ruilen. Sc. *cose*, ruilen. Fr. *causer*, kouten.

L.

lânter, grondeigenaar in betrekking tot zijnen boer. [Land-heer.]

lappekrans, vr. gezelschap van klappeisters. Kil. *labben*, babbelen.

leem-schuttel?

land, land. *lendeken*, landje, [met spot van sommige gedeelten der provincie gezegd.] *El-lendig*, uitlandsch. *Ellendige best*, uitheemsch best; d. i. uitstekend best.

leep, doortrapt. versutus. *πολυτροπος*.

leisels, o. teugels. Fr. *rênes*.

lempe, een vrouwmensch zonder vrouwelijke keurigheid of netheid, die daarheen slendert, zonder op hare houding acht te geven. Isl. *at limpiaz*, verslappen, bezwijken. Pl. d. *limpe*. A. S. *lempe*, goedaardigheid: hier in den zin van zoetsappig, sleeuw. De haas heet in Reinike de Vos daarom ook *lampe*; en bij Kil. *lempe*, scheefbek, eig. hazemond.

lepe, slecht, haveloos. *Lepe weg*, drassige onbereisbare weg. *Lepe uutseen*, er slecht uitzien. Bremen, *leep vee*, mager en niets waardig vee. Hetzelfde als *leep*, doortrapt, bedriegelijk, slecht. *Snood*, thans boosaardig of slim en schrander, beteekende oudtijds schamel, berooid, slecht. Isl. *snaudr*, armoedig.

leus, o. door elkander gegroeide waterplanten.

leuteren, Tw. langzaam gaan. Isl. *latr*, lui; *at lötra*, lui en loom daar heen gaan. Dus *luiten*.

licht, Gr. nageboorte der koe. Isl. *lykt*, het slot, end? Van *at lika* [luiken] sluiten, eindigen.

lid, deksel van een pot. A. S. *hlidan*, gapen, openstaan. Isl. *hlidr*, deur, gat. A. S. *hlid*, deksel van het gat. L. F. *lid*, pot-deksel.

liewen, Tw. ver-{p.32}heugd.

liiken, op iets gelijken, het voorkomen hebben, te passe komen, effenen. *De weg too liiken*, en *sloot too liiken*, met den grond gelijk aanvullen.

liikstê, vr. lidteeken. Got. *leik*, vleesch.

liizen, Tw. zacht. Pl d. *lise*. Hd. *leise*. A. S. *lisse*, toelating, gunst; *lisan*, ontbinden.

linder, een werktuig om tot het einde toe uit te weven, hetwelk van belang wordt als de stof kostbaar is. *Hy hef 't an de linder*, Tw. hij ligt op het uiterste.

lippen, de lip laten hangen. *Lippig*, ontevreden. Pl. d. *lips*.

lochterhand, vr. linkerhand.

loenen, *Dat loent mi*, dat bolt mij. Zoo zegt de Vries., *dat sinnicht my*, van *zin*. Isl. *at lynda*, in goeden luim zijn. Isl. *lünd*, inborst.

loenen, Tw. luimen.

loensch, Tw. gluijsch, valsch. Isl. *at luma a*, iets stil en heimelijk bewaren.

loeren, 't *Weer loert*, het weder weet niet wat het wil. *Loeren*, op de loer leggen en zwijgen. Hetzelfde past men toe op het gehoor en zegt, 't *weer lustert*.

lokket, o. vakje van een ingedeelde kas.

look, uijen, vr. enkelv. o. collective.

lotte, vr. suiker. In scherts. De *o* als in *bot*.

luchte, handlantaarn. *Lanteerne* is de straatlantaarne. Deensch *lögte*.

luk, *En luk kuyeren*, een weinig keuvelen, voluit pl. d. *luttik*. Holl. *luttel*. Sc. *lock*.

lukes, *Hold y moar lukes!* houdt u maar stil. *Dee is lukes!* die is gaar. Eig. gesloten, die ze inwendig heeft. A. S. *lucan*, sluiten, verbergen.

lummel, Gr. lange zoete koek. Bij de Holl. een lompe vlegel. Isl. *hlömm*, een stok. Lat. *stipes*, botterik.

lus, open. *De deure steet lus*.

lustjoamerig, Tw. belust.

lutke, Tw. klein. L. F. *lyts*. *Lutken*, [sc. vinger,] de pink.

luuze-méle, tuinmelde. *Atriplex sativa*. Op deze plant aast een luis, die dikwerf het geheele blad bedekt. {p.33}

M.

moal, o. *meel*. Eig. het vergruisde, van *malen*.

maargen, *maantiid*, heden morgen. *Maan*, morgen van den volgenden dag. Ook *monne*, Fr. *demain*.

maffen, met duiten spelen. Zie *moffelen*.

magenaas, spijze. W. 420. Isl. *magamâl*, diëet.

maggelen, Gr. met de pen op het papier kribelen, als kinderen. Isl. *mak*, smeer, zalf. [*mik-mak*, gemors door elkander.] Kil. *maeckel*, vlek, macula. [*maeckelen*] maggelen. [*makelje*, contr], L. F. *malkje*. Het is dus kladden.

mak, zwak wegens een voorgaande koorts of andere ziekte.

mam, vr. uidcr. Tw. *memme*.

manges, ondertusschen, middelerwijl. *Hoal y de boom, ik zal manges 't gat groaven*. A. S. *gemang*, tusschen. Eig. onder gemengd.

mank, er onder geroerd of gestoken. *Mankzaad*, twee soorten van graan onder elkander tot beestenvoer.

marke, een groot veld van, heide- en grasgronden, die in gemeenschap bezeten en gebruikt worden door de omliggende boeren. Zie *gewoarde*. A. S. Isl. enz. *mark*, grenspaal. Voluit *aard-mark*, grondontrek, Gl. Rb. M. *erdmarcha*, territorium.

mast, het regt om de varkens op de eikels van een bosch te drijven. *Mast*, voeder. Van waar *mesten*.

mate, Tw. *moate*, m. v. *möä*, een weide zonder sloot, doch afgeheind. Waterkuil in de weide tot drinken voor het vee.

meelspieren, harde lange grashalmen groeiende vooral in de veenen, en op schrale weiden, maar de runderen ze staan laten, maar de schapen ze eten. Ell. *melen*. Misschien de *festuca ovina* van Linnaeus.

mêken, meisje, [*mägdeken*. H. d. *mädchen*.]

mêken, temen, *mêkert*, temer, saniker.

melger, hom, in tegenover-{p.34} stelling van kuit. Hombaars. Kil. melcker, hom. *Piscium lactes*.

melk. *Hekse-melk*, wolfsmelk. Een plant. *Tithymallus*. *Heksemelker*, de rups die op de wolfsmelk aast.

mem en taat, Oud-Dev. vader en moeder.

memme-trutte, een afgesneden uijer, dien de jongens met een pijpensteel opblazen om een zeker geluid na te maken. Van *memme* en *trutten*, trompetten. A. S. *truth-horn*, trompet.

mên, Tw. maar.

menoare, elkander, [malk-een-ander, i. e. elk een ander. contr. malk-een-aar, mal-en-aar, man-en-aar, manaar.]

meuten, Tw. tegenhouden. Gr *muiten*. id. [moeten, ontmoeten.] Isl. *môt*, tegen.

met ons, bij ons, onder ons. Eng. *with us*, id.

miisen, wollen polsmofjes. Van hier het Fr. *mitaines*, wanten; kleine vrouwen handschoentjes, die alleen het bovenste der vingers dekken. Lat. barb. *mitana*. Sc. *mittens*, wollen handschoenen die de vingers niet bedekken.

minne, vr. duif. Het wijfje. De Vriezen roepen met dit woord de duiven.

mistegrie, een stuursch meisje, norsche vrouw.

mite, stapel van hout, rijs, enz.

moer, wijfje van de haas of het konijn.

moeth, wat men verlangt, lust. W. 96. L. F. *moed*.

moffelen, de duiten met twee geslotene handen naar partij overbrengen, die ze opsmijdt om kruis of munt te krijgen [jongens-spel.]

molder, vr. houten linnenbak.

mondvêrdig, en **mondzaam**, rijp om te eten, van fruit gesproken.

moor, vr. koningin der bijen.

motte, vr. zeug, varken dat jongen heeft.

mot, zeer. *Mot fulle*, zeer veel. Eng. *much*.

mot, onthutst, verpletterd. Van een oud W.w. *motten*, verpletteren, zijn zulke woorden als *mijt*, *mot*, eigenlijk vergruisel en daarom kleine beestjes, stof enz. beteekenende.

mot, o. vuilnis, poedermest. *Mottery*, vr. allerlei vuilnis. 't *Land motten*, den bovengrond met losse {p.35} mest bestrooiden. Isl. *mod*, kaf.

mot. *In den mot hebben*, iemands oogmerk peilen; iets heimelijk voornemens zijn. Men heeft *duivematten*, waar de duiven geknipt worden; men heeft een *mat*, waar men hanen laat vechten. De Hollanders hebben iemand *in het matje*, als zij hem plagen, vastzetten, in de knijp hebben. De Overijselaar heeft iemand *in den mot* [mat] als hij hem *ge-knipt*, *be-grepen*, *ge-vat* heeft, en hij heeft iets in de mat verborgen, dat hij ter zijner tijd denkt te laten uitvliegen. Zie Winschootens *Zeeman* op *mat*.

motse, boerenpijpe zonder hak. Eig. brander. *Fine motse*, fraai doorgebrand pijpje. Fiin is hier fraai zoo als Eng. *fine*. Holl. *mutse*, vlam eener blinde liefde. Mutsaard, brandstapel. Eng. *match*, lont. N. S. *metze*, een groot kanon.

muiten, Gr. onkruid *muiten*, wieden. Isl. *mya*, bij hoopen uitroeijen.

mummelen, tandeloos op de spijze omknabbelen. Van *mund*, *mundelen*, zoo als de Isl. van *mudr*, mond, *at mudla*, kaauwende door den mond rollen.

munne, een zeelt. Tinca. Voluit *mud-hond*. Oud Holl. *muid-hond*. L. F. *muwd-houn*. Een grondige slijmige [Hd. *schleihe*] visch, en daarom *modder-hond*. Eng. *mud*, modder.

N.

nachtkoert, torenwachter. Zie *koert*.

nazak, vr. zak hangende op den zijnaad van een vrouwen onderrok.

negelholt, rookvleesch van de bil der runderen.

nenk. Zie *Enk*.

nêrig, vlijtig, tijdgierig. Z. n. *nêrigheid*, nijverheid. Van *naren*, voeden, is Pl. d. *nârig*, nijver, spaarzaam; *nârigkeit*, verregaande zuinigheid en winzucht.

nes, eene bepaalde vlakke met bouwlanden. Eig. een {p.36} moerassig veld. Isl. *esia*, drassige grond. Meijer. *Nes*, waterleegte, zijk.

niifelen, Tw. na zich toehalen. Isl. *at hnefa*, met de hand omvatten.

niin-deure, voor *den hiindeure*. Zie **hiindeure**.

noppen, gelijk de paarden elkander door knabbelen in de manen jeuken.

nosteren, prevelen. *Genoster*, geteut. *Al op een ding om zagen*, zeggen wij, en dit is de eigenlijke beteekenis. Isl. *at nostra*, al op een ding wrijven om het glad en fraai te krijgen. Het pl. d. *nêteln*, en het Vriesche *neutelje* en *neulje*, id. is verwant met het Isl. *at nötra*, klapperen, trillen.

nosterbreur, praatvaar.

nukken, zachtkens toeknikken.

nummes, niemand. [nin mens.] Holst. *nums*.

nuren, op het laatst loopen als eene dragtige koe. Isl. *hnúdr*, zwellen. [*hnuderen*, zwellen.]

nuitig, knorrig. L. F. *noättig*.

nuver, Gr. L. F. aardig, vreemd, nukkelig, origineel. Pl. d. *nuur*. Holst. *nurig*. Kil. *nuveren*, begeeren, vorderen, *uveren*, id. Vocab. 1472. *peticius*, *nuever*, § frequenter *petere*. Sc. *to nyarr*, to fret, to be discontented. Jam. Suppl.

nyplichtig, benieuwd, verlangend. Kil. *plichtig*, *devinctus*, *obnoxius*. [onderhevig aan het nieuwe.]

O.

oaren [aarden] aansteken; eig. aard hebben, d. i. tier. *De ziekte oart*, de ziekte is besmettelijk. L. F. *ik mei net yn de sted aerdje*, de stad is mijn leven niet.

oart, het rechte ras. *Hee is in 't oart*, hij is in 't soort.

oas, o. krenge, spijtig en stekelachtig menschje.

[**oävelgunne**] *Euvel-gunne*, Tw. wangunst.

oeren, Tw. uijers.

oere, ijzererts. *Oerege grond*, bodem vol ijzererts.

ofniifelen, met mooie praatjes of slinksche grepen afhandig maken. {p.37} Zie **niifelen**.

ofschuttelen, afzetten, afschepen. *Hee lief my lelek of 'eschutteld*.

onducht; [ondeugd] guit. Sc. *wandocht*. wan = on, zonder.

onflaat, uitvaagsel, vuilnis. W. 97.

onhendig, onhandig, lusteloos, die een knoop in het humeur heeft.

onlatten, Tw. dartel, stoezieik. [ont-laten, i. e. uitgelaten.]

onnewetten, Tw. onbehouwen. L. F. *onwiten*.

onnemeuite, Tw. onnoodige moeite.

onnut, morsig, slordig.

ontiig, morsig, vuil.

onverschillig, verschillend. Er is tweederlei *on*, verminderend en versterkend; hier is het versterkend, zoo als veel bij de A. S. b. v. *on-ered*, zeer geeerd.

onzelig, vuil, walgelijk morsig. Die zich van binnen niet zuiver naar den ligchame gevoelt, lusteloos. Kil. *unsel*, ongel. Sax. Holst. *unöselig*. Zie op *oesel*, glimmend kaarsnuitsel.

Onselig, Geld. lui, slaperig. Zoo als vuil in het H d. [*faul*] lui beteekent.

oogbraân, de haartjes aan de randen der oogleden, in tegenoverstelling van *wenkbraauwen*. Fr. *les cils*. L. F. *de teisterkes*. De Hollanders hebben hier geen naam voor.

oogslag, oogeblik. Gr. *oogen-slag*

orkoan, fortepiano. [organum.]

ootien, [naar de kanten van Zwol] grootmoeder. L. F. *ote*.

ozewold, *hoze-wold*, m. sukkel, domoor. Vocab. 1472. *Osa hose, een leerse. Wold* als in pl. d. *sture-wold* stuursch mensch. Dus een kous van een kerel.

P.

padde, Benthem, opgemaakte mesthoop, ook die voor het huis staat.

palmdoorn, vr. vlinder in het algemeen.

pannevogel, m. dim. *panneveugeltjen*, dagvlinder.

pedows! *Da's pedows ook.waar!* dat is verdoemd ook {p.38} waar! Een vloek die nog uit de Spaansche revolutie-oorlog is overgebleven. Sp. *par dios!* bij God. L. F. *perdoes!*

peerdedoot, m. schoutsdienaar.

peppel, vr. populier.

peterziek, gallum adpetens; dicitur de gallina. Confer. Osnabr. Transisal. *pit*, penis. [piten, peten, peteren; fodicare.] Holl. *peter-man*, id. Conf. *poeren*.

pieremagochelen, foppen, als vriend medenemen. [Gemeen.]

pierrottig, wormstekig.

piilende, vr. eend. *Piil*, is in pl. d. de zachte punt, die van de pluimen nog in de huid van geplukte vogels zit: zoo vertoont het pluim zich bij jonge vogels, en daarom duidt dit woord eig. een jonge eend aan. Osnabr. Ditm. *pyl* een jonge eend of gans.

piipen, Tw. kusschen. Pl. d. *Van pipen up de lippen kumt vrundschap under de slippen*. L. F. *pappe* en *pea-e*. Teut. *pachen*, *cussen*.

pile, pijlaar.

pingelen, den weg ophoogen, effenen, herstellen. *Pingelen*, wateren. Mingere. *Pingelen*, afdingen. Deze drie zijn één! Teut. *pegghe*, punt, prop, spon. L. F. *pich*, klein lis-pitje in de nachtlamp. Pl. d. *pegel*, punt in een kan ten teeken hoe veel vocht er tot die hoogte ingaat. Een vochtmaat. Contr. *peil*, aanduiding op een schaal hoe hoog het water staat. *Pegelen*, iets tot zijn peil brengen door effenen en ophoogen. *pe-n-gelen*, *pingelen*, id. *Pegelen*, het vocht voorzigtig bij droppeltjes ingieten om tot de maat en niet hooger te komen: eene naïve afbeelding van het dingen in den handel. Pl. *pegelen*, mettre quelque liqueur par mesure et assez escarssement. Pl. *pemelen* [*pimelen*] donner de quelque chose chichement et escarssement. Van hier *afpegelen*, afdingen, en *pingelen*, dingen. Eindelijk is [*pegelen*] *pingelen*, en [*pemelen*] *pimelen* toegepast op eene flauwe waterlossing. Hamburg, *pinkeln*, mingere. Overijs. *pingelen*, guttatim mingere. De overgang van druppelend ingieten tot *mingere*, is omgekeerd {p.39} van mingere tot druppen in het H. S. van den Roman van Fergut, bl. 14. *pisslinge*, guttatim.

plagge, v. afgestoken graszode, vooral van de heidevelden. *Plaggen*, den grond van zoden ontblooten. Zoden van fijn gras vierkant afgestoken om een bleek te leggen noemt men *zôn*. De *plaggen* dienen om mest te maken. Het woord is pl. d. eig. lappen. [Got. *plats*, lap. Sc. *plod*, zode.] Teut. *plaggen*, oude kleëren, krullen.

plakken, den grond met de spade plat slaan. *De zôn plakken*, de gelegde graszoden vlak slaan. *Plakke-schuppe*, plat-spade. *Platte-kinder*, kinderen die nog niet loopen en niet droog zijn. Pl. d. *pladde*, vodde. Dus eig. lappe- of luierkinderen. In den Codex Argenteus is het *plats*, lap om een oud kleed te stoppen. Marc. II. 21.

pletten, losse planken boven elkander als b. v. in een boekenkast.

ploeteren, met ruim sop frisch afwasschen. Sc. *to s-platter. Ik hebbe my 's broaf 'eploeterd*. Eig. met de handen in het water omplassen.

plondermelk, melk die onder den room verzuurd en verdikt is. Tw. gestremde melk. Ook pl. d. *plonder* [plunje], een vodde, lap, brok. C. A. *plats*, [plot, plo-n-t.] lap.

plukke, de tweede soort van vlas.

pluus, vr. *pluize*, vr. hoop aarde met mest gemengd voor weilanden inzonderheid. Van *pluizen*; eig. wat door elkander *geplozen* en geward is. Pl. d. *plüstern*, verwarren. *Plüserie*, allerlei vodderij door elkander. Kil. *pluyserie*, scruta. Gr. *pluister*, [voor *bluister*.] windig en regenachtig weder, hoort hier niet, maar bij 't D. *plustre*, snuiven als een paard.

podde, vr. kwijnende of ongeredderde staat. Men zegt te Dev. ook *uut de podde*, net opgeschikt. *Wa 's Jan uut de podde! 't is wel te zeen dat 't zundag is*, wat is Jan in den pronk. *Podderig*, *podderik*, smerig, ongehavend. Zoo komen de moeskruiden bij eene lange en koude droogte *in de podde*. Het beteekent eigenlijk eene ha-{p.40}venlooze morsigheid. en is één met *pad*, waarom de L. F. den naam van den kikvorsch hier bezigen. *De finne is yn 'e pogge*, de weide is in de kwijning.

poedele, wasschen en plassen, in het water omplassen als een spelend kind. L. F. *poësjje*. Van hier *poedel-hond* voor waterhond. Isl. *pytla*, watersprong.

poeren, paling visschen met daauwwormen aan een draad geregen. Van het pl. d. *pödder*, vischaas aan een draad genaaid, is *pöddern*, contr. *poeren*. Kil. *met de poyen visschen*, *poyeren*. Isl. *at pola*, met de naald steken, naaijen. Van hier *poten*, insteken, stikken, planten; *poteren*, *peuteren*, contr. Kil. *poyeren*, fodicare, en, fuscina piscari. Ook *porren*.

poesten, blazen.

poete, klap met de hand. *Poete um d'oren*, oorvijg. Holl. *poets*, slagen. Isl. *pûstr*, oorvijg.

poete, morspot, smeerlap. *O dou poet, O dou piet!* O, gij morspot! *Smêrige peter!* *poeterig*, *pieterig*, morsig. Pl. d. *pötern*, vervuilen. Hamb. *verpetern*. Holl. *verpieterd*, verflensd, uitgerammeld. Pl. d. *verpöterd gesicht*, vervallen, uitgemergeld gelaat. L. F. *poätterig*, haveloos. Isl. *puta*, hoer. Fr. *putaine*. Geld. *meerpoete*, gemeene visch. Oud Holl. *pute*, kikvorsch. Pl. d. *puutje*, slet, morsige vrouw. Zw. *Put*, stinkpoel. Isl. *pedra*, bezoedelen.

pokkel, m. bogchel, huid. Dim. *pukkeltjen*. *Pokkelen*, iemand op den rug dragen. L. F. *puchelje*, zwaar arbeiden. *Pokkelsmêr*, slagen op den rug.

pol, Tw. poezelig. Osnab. *se pulet sik*, zij liefkozen elkander. L. F. *Myn poele*, mijn liefje!

pot, vr. vuurtest in een stoof.

poye, **poyeman**, een veulen; zoo als men de kat poes noemt.

prakke, Gr. paruk. Dev. *olde prakke*, [oude pruik] oude paai.

prakke, vr. brommende priktol.

prakke, o. kribbekat, stijfkop, grillig en onhandelbaar wezen. *Dat bliksemsche prakke van en peerdjen wil neet {p.41} vort as et de kuren in de kop krig*. Isl. *prackari*, een schelmsche schuldenaar, een deugeniet. Kil. *pracher*, vrek. Pl. d. bedelaar. *Heyns* ged. 148. *prack*, bedelaar. Van *prachen*, dringend smeeken; eig. persen en dwingen.

preuwel, m. stekelachtige vent.

preuze, bijeengevommeld hoopje van lappen, garen enz. een dod, Eig. wat bruischt of uitpuilt, zoo als Holl. *prat*. Dev. *proesten*.

proemen! *Dat sint moar proemen*, dat zijn maar spreukjes.

proesten, niezen. *Argens tegen proesten*, een afkeer hebben; eig. tegen een walgelijken drank aan niezen.

pruwel, o. koppig en kribbig kind.

puddeke, o. lief mannetje! een kind dat nog waggelt op den gang. Sc. *pud*, *s-ped-lin*, id. Pl. d. *pudden*. D. *putte*. Isl. *ped*, mannetje. L. F. *pjut*, klein ding. Fr. *peu*, weinig.

punder, m. een weegstok hangende in een ring, met het gewigt aan den eenen en een haak aan den anderen kant, aan wien de waar gehangen wordt. Men verschuift het gewigt om de zwaarte te vinden. *Punderen*, op deze wijze wegen. *Pond*, gewigt. M. v. *punden*.

pungel, *bundel*, dikke prop, hangende zwaarte, blok aan den poot van een beest.

Q.

qualien, vervelenden omslag hebben. *Gequalie*, zotte zorgvuldigheid en gekwesel met een kind, freq. van *qualen* voor *quadelen*, saniken. Zoo is van *queden*, praten, *quedelen*, babbelen, wildzang hooren laten, contr. *quelen*. Holl. *kwelen*.

quadde, *quatse*. Gel. takkebosch. Isl. *at quista*, verdeelen, naar alle kanten verspreiden. [verkwisten.] *quistr*, tak van een boom, van eene familie, rivier, enz.

qualm, zie *swalm*.

quappen, met kracht iets tegen den {p.42} grond kletsen, er plat ter nedervallen. Hy *quapte der neer!* Hij tuimelde daar neder. Onom. *Hee strukelden, en quap doar lê 'e Flap!* daar lag hij. L. F. *quips*, slagen, ros. Eng. *to quip*, met slagen der satire kastijden.

quedderen, kneuzen, door vingerdrukking de vruchten kwetsen.

queer, laffe flaauwe smaak. Eig. scheef. *Kruis en queer*, dwars en scheef.

quekkewe, peijen, ledgras. *Triticum repens*. L. Gl. MS. A. S. *quiquae* [kwik-wê, quick weed] gramen. Eng. *quick-grass*. Holl. *queeck*. Van *quick*, levendig, krachtig, wegens de voorbeeldelooze tier met welke deze plant hare wortelen door den grond schiet, en waardoor zij bijkans onuitdelgbaar is.

R.

rabbezak, m. schraper, uitzuiger. Oud Holl. *rappen*, schrabben; van waar *rappe*, schurft. Rapen en schrapen. L. F. *Jan raeb*. Holl. *Jan rap*. [Jan-schurft.]

rake, de haardkolk waar men het vuur in berekent. Isl. *raka*, schrabben, scheren, bij één schrabben. Van hier ook *rakker*, die de stads vuilnis bij elkander rakelt, knecht van den beul [zie Kil.] en niet van *rekken*.

rap-schuttel, een straatmeisje, dat van het eene huis in het andere slendert. Van Isl. *at rabba*, [railler] boerten. L. F. *rabje*, klappeijen, en *schottel*. Pl. d. *schottel*, hoer. *Schute*, id. *Schuut*, vel. Zoo als *leelijk vel*, *oud vel*. L. F. *roffelscoete*, een vrouw die er alles uitflapt. [roffel-vel]. Holl. *blaauwschuit*, scheurbuik. [blaauw-vel] A. S. *scyta*, linnen. [omkleedsel.] Eng. *sheet*.

ravé! De roep der jongens als zij een anderen jonge, die met het hoofd in den schoot van zijn kameraat ligt, bij het achterend in de hoogte heffen, nadat zij hem eerst den rug {p.43} geschuurd, en met vuisten of ellebogen gestampt hebben. Bij het spel, *bal in 't huutjen*, is dit de straf van hem, die den hoed misgooit.

rechtevoort, tegenwoordig, in dezen tijd.

rêdelik, bij de Holl. tamelijk, matig, een gangetje, maar te Deventer, op streek [naar rede], heel goed. *De seeke is noe rêdelik*, heel wel.

reek, onkruid, de bladen als van den persik, gestippeld met roode vlekjes, het gevolg van bloedige zweetdruppelen, volgens het bijgeloof er op gevallen in den hof Gethsemane.

reeren, Gr. schreijen, huilen. A. S. *raran*, huilen, brullen. Eng. *to roar*.

reidekamme, kam, *Reyen*, kammen. *Uutreyen*, uitkammen. Bij uitlating Holl. *kam* alleen.

Kam is van Theot. *kamben*, dekken, kronen, en dus eig. *crista. reen*, kammen. [reden, streken trekken] *oetrêen*, uitkammen. *Retelik*, effen, glad gekamd, in eene rigting, b. v. vlas, hair, enz.

reyen, het eiken kreupelhout in den winter opsnoeijen om het in de hoogte te drijven. Eig. het bosch kammen, d. i. kappen als een friseur.

reik, Gr. schommel, schop. Isl. *reik*, slingering, zweving.

redde, regt. Van *reden*, in een regte lijn uitstrekken, gelijk *regt* van *regen*, [rekken] id.

rékening, *De vrouwe is an de rékening*, elle est enceinte.

rellik, rein, zindelijk, in orde. Eig. naar rede, uit *red-elik*, [redelik] contr. *rellik*.

remmelaar, m. het mannetje van den haas of het konijn. Holl. *Rammelaar*. Theot. *rammalon*, coire. *uit-gerammeld*, venere luxatus.

reppels, houten staken waar men de koeijen op stal aan bindt. [*reepaal*, bindpaal]

reullen, schommelen, schoppen. In den schommel zitten. *Reuile*, schommel. Hetzelfde als *roei-e-len*. freq. van *roeijen*, over de beide zijden heen en weder bewegen. L. F. *roeykje*, id. Van hier ook *reulen* of *ruilen* in den zin van wisselen.

reupe, vr. schuinsch latwerk boven de paar-^{p.44}de-krib, waar de paarden het hooi uit plukken, het rib, de *ruif*. Hd. *raufe*. Holst. *röpe*. Got. *raup-jan*, uitplukken, L. F. *ropje*. De Hollandsche *f* is Hoogduitsch en de Overijselsche *p* Gothisch. Sc. *our horses got nothing but a rive o' heather*, i. e. een pluk heide. Jam. Suppl.

reuyen, onkruid wieden. Holl. *roeijen*, *uitroeijen*. Holst. Gr. *ruden*, en *ruiden*. Isl. *at rya*, plukken. *hefi rûd*, ik heb geplukt. Hd. *rotten*. Isl. *at rydia* disturbare.

reurlen, praten. A. S. *reodian*, spreken. Van *reoren*, freq. *reorelen*, contr. *rèorlen*. ρεω

riiten, Tw. trekken. De eerste beteekenis van *rijten*, splijten, en van Isl. *rita*, schrijven. Eng. *to [w]rite*.

riize, e. v. collective, takkebosschen om te branden.

rik, o. open latwerk om iets op te bergen. b. v. *melk-rik*, *emmer-rik*, latwerk om melkvaten en emmers op te plaatsen. Ook één lat alleen, zoo als *hoenderrikke*, ellyps. *rikke*, de prik waar de hoenders op slapen. *rik*, Gr. leuning bij een vonder. *Rikkinge*, heining van palen met dwarslatten. Zie *afrikken*.

rioelen, diep ploegen. Holst. *rioolen*, id. Slav. *ryju*. *Riool* is van het Fransche *rigole*, dim. van [Theot. *riho*] Barb. Lat. *riga*. *Caepit terram fodere et in modum sulci rigam facere*. Du Cange, Gloss. Pl. d. *rige*, reeks.

ripe, vr. rand van klinkerts, die bij de huizen langs loopt, de kleine steentjes. In vroegere eeuwen was de eerste eigenschap van dezen straatrand niet dat hij gevloerd was met effene steentjes, maar hooger dan het overige van de straat om de afwatering te bevorderen, gelijk nog aan den Brink te Deventer te zien was. Het was dus een kleine straatrug, en dit beteekent *ripe* nog in het Noordsch. Isl. *ripr*, heuveltje.

riizen, korlsgewijze uitvallen, druipen, zoo als *gruten*. A. S. *hreosan*, vallen. Pl. d. *risen*.

riiven, men *riift* notenmuskaat, men *raspt* ^{p.45} broodsuiker. *Rasp*, Sc. *risp*, is daarom ook de groote vijl in tegenoverstelling van de kleine of *zoete* vijl. Pl. d. *riven*. Hd. *reiben*, [w-rijven.] Sc. *rive*, [fricatio] pruritus.

ris, zeer, dapper. *Ris vol*, strijk-vol. *Ris nat*, dapper- of doornat, Teut. *Dail. wercklick. schefferlick. Rysch. wacker*.

riioe, meer dan genoeg, niet zuinig, verspillig, overvloedig. Kil. *rijf*, id. L. F. *ry*, id.

robbezakken, slaan, rossen. Verbasterd uit *ribbezakken*, een ribbestoot geven, bij Hoof Tac. bl. 533 verwisseld met *bengelen*, eig. met stokken afrossen. Van *rib* en *suk* voor *schak*. Eng. *to shake*, [*sjeek*] stooten, drillen, even als het Eng. *to rib-roast*, ribben braden. d. i. rossen. Visschers Zinnepoppen. Zesde schok. Negende kwik. “*Maer wil hy klappen, sal hy moeten lyen, / Dat men hem reckende sal ribsacken en ryen.*” Tuinman Spreekw. nal. bl 19. *Hy ribbesakt de goudtas met de scherpste nyptang*.

roest, dwergje. Zie *ruddeken*.

roet, o. onkruid; gepeupel. [canaille.] *Den sit dikke in 't roet*, die is ruig op de zak of rijk. Eig. van veldvruchten gezegd, die vol onkruid zijn. Zie *reuyen*. Vergelijk echter Isl. *rôt*. Eng. *root*, wortel, en Eng. *weed*, A. S. *weod*, kruid, onkruid, met *wieden*, onkruid uitroeijen.

roetwagen, een vierkant net met twee stokken aan de enden waarbij het voortgetrokken wordt. Men vischt er beken en weteringen mede af, en dewijl men de waterplanten [roet] dan met één in het net krijgt, wordt het de *roetwagen* genoemd. Eng. *root*, wortel.

roezemoezig, druk en verward in de huishouding.

rolle, ell. rolpens.

roppen, het gras tusschen het kreupelhout weg plukken, de vogelen pluimen. Got. *raupjan*, plukken.

ruddeken, een klein kereltje. Pl. d. *een lutjes rüddik*, een prop van een kind. N. S. *Rütticht*, *strütticht*, [struik] struwellen, heestergewas. {p.46}

ruggelen, teruggaan als de paarden van koppigheid of schrik.

ruif, Gr. raap. *Raap* is uit het Latijn; *ruif* is Germaansch. Lat, *p* = Germ. *f*.

runen, catulire. Eig. *susurrare catulientium more*.

runne, de loop van een hoenderkot.

rurigen, Tw. ruijen. freq. van *ru-en*. Isl. *at rya*, plukken, scheren. *Rudr saudr*, geschoren schaap. Hd. act. *sich rauhen*, [zich plukken] en neutrum *rauhen*, ruijen. Het Holl. *ruijen* is dezelfde vorm als Overijs. *reuyen*. Kil. *ruiven*.

ruustrig, koude en windig. [het weder.]

ruut, o. schurft. Isl. *hrúdr*, roof eener wonde. L. F. *rude*.

ruwerie, *rouwerie*, woeste heidegronden.

S.

saauwelen, Gel. kieskauwen. Eig. op iets omlekkend zonder er in te bijten; sabbelen. Kil. verwisselt *sabbe* met *sauwe*, [be-labberde] slordige vrouw.

sadde, een kwaadaardig kereltje, Hooft, *sadze*, de beul.

sam, smijdig, lenig, b. v. leder. Hd. *sanft*. *Smeu en sam*, sappig en malsch.

schaatsen loopen, schaatsrijden. Eig. op houten spanen loopen, zoo als in het Noorden over de sneeuw. Isl. *scîd*, spaander en schaats. Kil. *schier* [contr. voor *schider*] spaander. *Schaats*, beteekende naderhand een schraag omdat men er op stond. Fr. *echasse*. Kil. *scavendijnen*.

Gron. *scheuvelloopen*. Pl. d. *schave* en *schevel*, splinter.

schabbe, tuinschoffel. Kil. *schabben*, afkrabben, van waar *schabbig*, schurft, haveloos.

schabul, [schabuwel] een meisje met valsche streken. Kil. *schabbeuwen*, lasteren. *schabbe*, lasteraarster.

schadde, heidezode, veenzode, tot turf gebezigd, de *plagge* daarentegen tot mest. {p.47} Eig. afsteeksel. Isl. *at skadda*, een deel afnemen. [*scheiden*, *schade*, enz.] A. S. *scaeftha*, afschering.

schampen, Geld. eene gewoonte overslaan. *Wy sult van dage ens schampen met den borrel*, wij zullen van daag eens voorbij van slokjes. Eig. ontkomen en dus passeren. Kil. *schampen*, weggaan, vlugten, ontkomen. Ital. *scampare*, id. Tuinm. Spreekw. nalez. bl. 8. *Hy speelt scampado*, hij pakt zich weg. De *m* is ingeschoven als blijkt uit het Fr. [schappen] *e-schapper*, *echapper*. *Schappen* is voor *schabben* en *schaven*, schuren, als Holl. *schapperling* voor *schaafpling*, spaander. Van hier de beteekenis van schaven, strijkend voorbijgaan: iemand schuren en honen [schamper, schempen, schimpen], en weggaan [strijken gaan] in *schampen*.

schap, een vak in een kas met planken. Schaap-*schop*, i. e. kooi. *Schap*, een houten driekant schild, waarin de top der rieten boerendaken aan de endzijden eindigt, zoodat evenwel een tuif van stroo over de twee bovenste randen uitsteekt. Pl. d. *schapen*, ijzeren pan. Scher.

schuppeken, tugariolum. *Appel-schappen*, vakken in de houten stellaadjen, waar de appelen bewaard worden. Van hier de uitgang *schap* in *wetenschap*, insluiting van het weten, enz.

schaviilen [de accent op *vii*]. Iets langzaam van zijne plaats bewegen; b. v. zware vaten. Eene moeilijke zaak beredden. L. F. *scewiele*, iets schikken ten gunste van een ander.

Winschootens Seeman. *Schavielen*, ruim baan maken, opruimen. De wind *schavielt*, als hij gunstig wordt. Sc. *to skaole*, *to shevel*, uit zijne gedaante brengen.

schee, schuw.

scheper, herder.

schepper, Gr. opziener over bruggen en wegen. *Scheppen* beteekent niet slechts iets uit het niet maken, maar in het Isl. en O. F. ook vormen, regelen, hulp en raad schaffen, O. F. W. 5.

da wreecke scheppa, wraak oefenen. {p.48} 141. *syn fryonden agen toe skepena*, zijne vrienden moeten hulp schaffen [voor hem betalen.]

scheuken [zich], zich schurken. A. S. *scéakan*, schudden. Isl. *at skeckia*, distorquere. Shetland, *skacles* [ora distorta, larvae] people disguised. Zoo als *gryns*, momaangezigt, van *grynen*, *grimmen*, os distorquere, ringere.

scheure, scherf.

schevve, kaf. Pl. d. *scheve*, de bastsplinters van gehekeld vlas of hennip. Isl. *at skifa*, [schaven] klieven, *skifa*, spaan. A. S. *scyfla*, schilfertjes.

schieren, aan het drijven of zinken der eijeren in het water beproeven of een ei zuiver is. *Schier-ei*, verbreed en dus vuil ei. [door verwarring.] Eig. louteren, van A. S. *scîr*, rein. Isl. *at skira*, reinigen, afwasschen.

schiiinvat, Gr. lantaarn. Het echte Germaansche woord. *Lantaarn* is Latijn. A. S. *léohtféohtfaet* [L. F. *ljochtfet*, lichtvat.] Isl. *liósberi* [licht-berrie of drager] id. Isl. *skin*, licht. De lantaarnen waren oudtijds groot en rond, het glas van hoorn, en hadden den vorm van een tamelijk vat of ton.

schild, het achterste flauw oploopende vlak van een boeren dak.

schinke, ham. Eig. poot. A. S. *scanca*, been. Zoo als de Franschen van *jambe* hebben hun *jambon*.

schimmelglas, een stukje spiegelglas, waarmede kinderen iemand de zonnestralen in de oogen kaatsen. Heb. *schemesch*, zonneglans. A. S. *sciman*, schitteren, freq. *schimeren*. L. F. *scimerje*, schemeren, en hier *schimmelen*.

schiw, o. tuinspook, molik, leelijk mensch. *Schiw* of *schif* is één met *schich* in *schich-tig*, schuwachtig. Eng. *e-schew*, schuwen. Ital. *skifare*, schuwen. Isl. *sky*, ijzing. Vocab. 1472. priapus, *een vede*, [mentula] vel *een scu in eenen hof*.

schin, stof van de huid dat men als zemelen van het hoofd schuijert. Pl. d. id. Sc. *skanes*, id. Isl. *skin*, de opperhuid. Epidermis. Eng. *skin*.

schobben, {p.49} kraauwen tegen de jeukte, Kil. *schabben*.

schoffel, Tw. een bakkersschotel om brood in den oven te schieten. A. S. *scofl*. Eng. *shovel*. Pl. d. *schüfel*.

scholde, hengst of praam ter overhaling over een water. Eig. een platte bodem. *ol = ou; old, oud*. Holl. *schouw*, Sc. *skow*, een platbodemde boot om op rivieren te ligten. Zoo als de platvisch, *schol* genaamd; zoo als de *ijs-schol*; zoo als de afgestokene graszode door Theut. *scolla*, de pl. d. *schulle* genaamd: zoo als de hoofdschedel bij de Eng. *skull* [schil.]

scholte, voornaam boer. Ten platten lande nam men meest een' voornamen boer tot schout. Van *scholten*, misdrijf aantijgen [*schelden, gescholden*] is O. F. *scelta* en *scolta*, eig. procureur crimineel, officier van den gerechte, die beschuldigt en eischt van ambtswege: voluit *scolt-hete* [schuldheiss.] Rom. v. d. kinderen van Limburg, H. S. 101, 1. *Mett ien hi comen siet / Enen scouthete met cnapen vele / En brachte enen die om die kele / Een zeel brachte ende omme ghebonden / En leidene ten selven stonden) Ter galgen wert.*

schram, een varken, dat van een onbekende [uit den hoop] gekocht is. Eig. de omheining waarin een groote kudde zwijnen op het veld zich ophoudt. *Hranne* in de Salische wetten. Hd. *schranne*. Ital. *scranna*, omheining. Gelijk *scuttelink* van *schut*, dus *schrammelink* van *schram*, ell. *schram*. Wiarde leg. Sal. 386.

schrandren tiid, dure tijd. Eig. scherpe, bijtende tijd. Got. *skreitan*, klieven. Theot. *scrintan*, id. *schranden*, die klieft en scheidt, d. i. die een doordringend, scherp verstand heeft.

Schranzen, met de tanden van elkander scheuren, d. i. onbeschoft vreten. Sc. *skran*, a prom- {p.50}iscuous collection of eatables, however collected. *Skran-pock* [de schrans-zak] a beggars wallet for receiving promiscuously the offals of the table that are given to him.

schrap, bekrompen, ontoereikende. *Dee lappe loaken vult wat schrap*, met dien lap laken komt het niet te ruim uit. Eig. *schrabbend*. Teut. *schrepele*, mager. L. F. *krap*, bekrompen, van

krappen, afknarpen, gelijk *schrap*, van *schrappen*, id. zich schrap zetten. [d. i. in den stand om te kunnen schrabben met de voeten.] L. F. *Ik ha' nin screp*, d. i. geen vast steunpunt om met mijne voeten kracht te zetten. L. F. *screppe*, groote haast maken; *klouwe*, met snelle streekjes zijn uiterste kracht doen op schaatsen.

schreukerig, huiverig, koudelijk.

schroan, afsnijden. *De bekke schroan*, de beek door afsnijding der waterplanten zuiveren. Pl. d. *schraden*. Goth. *Skreitan*. Eng. *to schred*. Holl. *schroden*, waarvan *schroder*, snijder [tailleur.] L. F. *scrôar*.

schrok, m. [woord van het gepeupel] honger. L. F. *scrok*, verdord door droogte, inhalig, hongerig, armoedig. Isl. *krâka*, met een haak aanhalen. Isl. *at krefia*; Eng. *to crave*, [inklaauwen] inhalig eischen. *Kreeft, krab*, enz. wegens de pooten. Isl. *skrâ*, een slot op de deur, adv. overdwars, d. i. de helft er schuins afgesneden. Van daar L. F. *scraech* [skra-ig] niet volkomen, omtrent, *schrok*, [skro-ig] *schrap*, *schraal*, [skra-el.]

schuppe, Tw. een afgezonderde schuur nevens het huis om er in te stoken, hooi in te bergen, enz. Bij de pl. d. is *schupp*, een aan de schuur aangebouwde hut, waar de dingen voor wind en regen veilig staan. A. S. *scypene*, winkel. Het is één met *schap*.

schupspoan. *Up den schupspoan zetten*, plotseling te leurstellen. *Schuppen*, den schup geven. Paromasia voor *schuim-spaan*.

schuttelink [schot.] Een varken dat van het *schot*, d. i. {p.51} van een bekend persoon gekocht is.

sege, geit.

sibbe, Gel. knorrepot, dwarsdrijver. Isl. *at sipra*, klagen, morren. Scher. *Sibner*, getuigen tegen den aangeklaagde.

sikke, dim. *sikskén*, geit, lange baard. De geit is in dit woord inderdaad naar den baard genoemd. Sanskrit *chaga*, geit [sjaga, sege] s-chaga. Isl. *skêgg*, baard. Het pl. d. heeft *seeg* in de beteekenis van een ruige dot. *Een seeg hede*, een bundeltje werk om te breeuwen.

sinkeziize, een frissche oorvijs. [cinq et six] *Donner cinq et quatre, – donner deux soufflets*. Furetiere. Dict. op *cinq*.

Sint Jan. Een oud feest overgebleven in eene enkele buurt van Swolle, de Smeën genaamd, in de Dizerstraat. Op Sint Jan gaat één der bewoners op zijne beurt met een bekken rond en zamelt bij de deuren der bureu giften in onder het slaan van een bekken, en roepende, *Doar kump Sint Jan Met et ketteltien an*. De opbrengst geeft een buurtfeest.

sjaap, Hooge Veluwe, schaap. Eng. *sheep*, [sjiip]

sjag, [schak, shak]. Geld. woord van een verlegen man, die niet weet of hij *ja* wil of *neen* kan zeggen. Isl. *at skâka*, in de knijp brengen.

sjanken, sjenken; tjanken, tjenken, janken, op een ontrevredenen toon praten, temen, saniken. *gesjank, getjank, sjankert, tjenkert*. etc.

slaan, schatten, belasten. W. 519. Thans nog *omslaan*, een last verdeelen. *Munt-slaan*, eene officiele waarde aan een stuk metaal geven. O. F. *slachta*, muntswaarde. Den belastingschuldige naar de raming zijner bezittingen belasten. Asegabôk. 13. 16.

slagen, water-*slenken* in laag land. Zie *knip-slagen*.

slank in het touw, kronkel in het touw. Isl. *slanga*, opgewonden klos weefgaren.

slateren, vocht storten. [L. F. *slanterje*]. Ook van drooge waren, strooijen, ontglijden laten. Zijne zaken slof waarnemen. Isl. *At sladda*, en pl. d. *slatten*, {p.52} door het water plassen. *slatte*, dweil. Isl. *sladde*, een kerel slordig in zeden en gewaad beide. Eng. *slattern*, slordig wijf. *Slaterkouse*, [morskous] die achteloos in zijn bedrijf is. Een sloffe boer, die zijn pacht niet op den tijd brengt.

slee, stomp, niet scherp. *Miin tande wordt slee*, mijne tanden worden stomp. *Die bile is nog de sleeste van alle*, i. e. stompste. Het behoort tot die groote familie van woorden, die openende met *sl* iets slaps, slepends en onveerkragtigs uitdrukken, zoo als Got. *slawan*,

zwijgen. A. S. *slaew*, lui. L. F. *sleuw*, slaapkoppig, zouteloos. Isl. *sliár*, en *slae*, zammelig, zonder scherpste, stomp.

sleef, potlepel. Eig. boezem, schoot, holligheid om te scheppen, en dus één met het Eng. *sleeve*, mouw.

slempe, lange lijs van een' vrouw.

sleten, ruwe balken, ribben, boomen van allerlei slag naast elkander boven den koestal of de *dêle* gelegd om er hooi op te bergen. Pl. d. *sleet*, id. Eig. spleten, omdat die ribben voor de luchtigheid van het hooi met tusschenruimten liggen. A. S. *slite*, reet, spleet. Tw. *slete*, losse schutting.

sliere, [slidere] schuifsleder op ijs en sneeuw. Teutonista 1477. *lubricare*, *slijden*.

slikje, o. stroop als kokinje gebakken in een smal peperhuisje. Ook *slikkepitje*. Van *slikken*, lekken.

slochte, Tw. voorschoot. Behoort tot de familie van *slok*, Kil. *slons*, slap, enz. Zie **slonde**.

sloeke, keel. *sloeken*, slikken.

sloerig, lusteloos, die overal omhangt zonder lust om iets te doen. Eig. sleperig. Van *sloven* of *sleuven*, slepen. Zoo als van *togen*, slepen, "Morbidus, *toegsch*, *syecklick*." Teutonista 1477.

slok, [o als in *rok*] slap. Isl. *at sloka*, hangen, slepen. Zw. *sloka*, nederhangen als de wieken van een vogel, de takken van een boom, enz. Eng. *to slak*.

slomp, groote massa, menigte. A. S. *limpan*, toevallig gebeuren. Eng. *lump*, eene toe- {p.53} vallig bij elkander gehutselde, ordenlooze en vormlooze hoop. Zw. en Sc. *slump*, a large quantity of any thing. Jam. Suppl.

slonde, vr. grove schorteldoek die de meiden voordoen onder het schrobben en ander grof werk. Hamb. *slunten*, lappen, vodden: hiervan Holl. *slons*, gelijk *slet* voor dweil en slordig wijf. *Slonde*, was eigenlijk een oude vod, die de meid in het werk over den boezelaar hing en waaraan ze het morsigste afveegde.

slungel, m. een onachtzaam mensch, die daar waggelende heen slendert. Van *slingeren* en pl. d. *slunkern*, waggelen.

slutle, sleutel. Van *slut-en* is *slut-el*, werktuig om te sluiten, van *sleu-ten* is *sleu-tel*.

smakke, Geld. boterham. Pl. d. *smekken*, smaken. *Smikke*, een sneedje brood, alleen om het eens te proeven.

smeu, zacht, lenig. Got. *smitan*, met olie besmeren. Holl. *smijdig*, lenig. Oudtijds waren er ook vormen zonder *s* gelijk wij zien uit Kil. *ge-moedig leder*, corium sequax. Isl. *at môa*, met klei besmeren.

smeugel, een platje, die het fijn weet te overleggen. Isl. *at smiúga*, door allerlei gaten weten te kruipen.

smobbes, drek, vuiligheid. Hetzelfde als pl. d. *smudde*, morsigheid.

smoele, vr. muil. *Smoelwark*, [taal van 't gepeupel] vreet, bakhuis. *Hy hef doar smoel uppe*, hij heeft daar zin aan. Holl. *dat mondt hem*. Holl. *smuil*, van waar *smuilen*, glimlagchen, [*mees-muilen*]. Eng. *to smile*.

smokken, kussen dat het klapt. Eén met *smakken*. Sc. *smeeg*, a kiss. Hd. *Schmiegen*, zich ergens om heen vlijen. *Smeicheln*, vleijen. D. *smigre*, id. Isl. *at smeikiaz*, glibberen.

smos, eertijds. Zw. *snima*, id. [*snimos*, contr. *smos*]. *It is rechtevoort anders as smos*.

smoesterig, smerig, waar een waas van vuil over ligt, misselijk en rookerig van smaak. Hd. *schmutzen*; *schmutzig*. [*smoesten*, *smoesteren*, *smoesterig*.]

smystert, {p.54} onrein mensch, zoo wel naar ziel als ligchaam. Omzetting voor *smytsert*, van Goth. A. S. *smitan*, met vettigheid besmeren. Eng. *smut*, vuiligheid. Bij de Schotten gaat de beteekenis van verachting over tot iets dat klein en verachtelijk tevens is; Sc. *smytcher*, a contemptuous term for a child. Dus van [sma-e-len] *smalen*, honen, is *smal*, klein, dun.

snabeléren, [in scherts] iets met een innig genot oppeuzelen.

snapperen, smullen. Van *snapen*, ergens naar bijten, is *snaperen* en *versnaperen*; *versnapering*, een lekker beetje tusschen beiden. *Snapperen* is 't freq. van *snappen*.
sneze, stok waar het vleesch aan hangt. Osn. id. Isl. *sneis*, tak van een boom. *Snees*, twintigtal. Eig. stok. Zie *stiiig*.

snik, de hik; Fr. *hoquel*. Bij de Holl. *sanglot*, de nokking onder het weenen. *Nikken*, *nakken*, *nokken*, met een slag voorover knikken, *s-nikken*, *s-nakken*.

soese, druiloor.

spalteren, omrollen en schoppen als een kind op den vloer. Teut. *spalteren*, *spartelen*. Van *sport*, tred, schrede [verzet van den voet]; oudtijds loopbaan voor de wedspelen, waarvan Eng. *sports*. *Spalter-basse*, woelig kind, wildebras. *Basse*, les fesses. Dus *spartelgat*.

spanvogels, vlinders.

spee, begluurbaar. *Wee sitt hier zo spee*, wij zitten hier met opgehaalde gordijnen dat elk ons bekijken kan. Van *spie* in *spie-den*, *bespieden*. *Spee*, verklaart de Teut. *hoenlick*, *smelick*, en dit beteekent *spey* ook in 't pl. d. zoodat het ook kan zijn *ten spot*.

spiit, de afval van gebrakkt vlas; dient om er touw en grof garen van te spinnen.

spik, een boeren bruggetje, bestaande uit eenige sparren over een slootje naast elkander gelegd en bedekt met plaggen tot een overgang voor het vee. Die sparren worden hier genoemd spaken. Hd. *speiche*. Pl. d. *speek*, spaak waar iets op gedragen wordt.

spiker, het luthuisje van den {p.55} landeigenaar bij de woning van den boer aangebouwd. Zoo ook te Bremen: maar overal elders een bewaarplaats voor de vruchten des velds, en aan de Elve *tollenspieker* voor tolhuis. De reden is, dat niet de bestemming, maar de vorm van het huis door *spik* aangeduid wordt, hetwelk als het middeleeuwsche *spica* alles beteekent wat spits is. Alzoo een huis met een spitsen gevel of dak, in tegenoverstelling van het platte en nederige boerendak. Zie Du Cange op Spicarium. Eig. dus *spitsdak*, gelijk *spiculus* een spitsgewelfden kelder beteekende. *Spiker* alleen is altijd een ellypsis; men zeide oudtijds Kil. *koren-spycker*, graanpakhuis. Teut. *spycker to were*, een fortres, enz.

spil priemen, een stel breidpriemen. Pl. d. *spill*, spel: dus gelijk men zegt *een spel kaarten*, voor een vol stel.

spilen, latwerk tegen de balken om het vleesch op te hangen. Pl. d. *fleesk-spiele*, van *spill*, ronde dunne stok.

spinde, dim. *spindeke*, broodkas. Lat. Barb. *spenda*, spijs-kamer: het zij van *spendere*, uitreiken, voederen; het zij van *spenan*, trekken, vertrekken. Dus is *een spint haver*, eig. een maal haver, zoo veel men op eens ver-*strekt* tot een voer. Eng. *to spend*, uitgeven.

spleu, taai. *Spreu* [Teut. *sproe*. Hd. *spröde*] is juist het tegenovergestelde, namelijk, brokkelig.

spochte, veldduif.

spra, spreeuw.

spranken, spruiten, d. i. zich verdeelen. *Doar woar de wig sprankt*, daar waar de weg zich scheidt. Theot. *sprankon*, springen. Van hier tweesprong, driesprong: bivium, trivium; viersprong. Quatre-bras. [*vier-arm*, om de 4 wegwijzers in den vorm van armen.]

sprok, droog. Pl. d. id.

spruk, spreekwoord.

stee, plaats. *Op 'e stee*, aanstonds. L. F. te namiddag. Eig. op de plaats. Pl. d. *Up den stuts*, id.

spruwel, zie *pruwel*. Sc. *sprewl*, een spartelende worsteling, [Eng. *to* {p.56} *sprawl*.] Een ontembaar klein ventje.

steedsch, een weigerig paard dat niet schieten wil. Eig. dat op één plek blijft trappelen. Pl. d. *stedisk*, en *staïsk*.

steenmotte, krob.

stereken-kalf, koekalf, in tegenoverstelling van *bolle-kalf* van het mannelijk geslacht. *Sterke*, een vaars, hokkeling. Kil. *stier-kalf*, kalf. *Stierick*, vaars. Pl. d. *starke*. Wat bij ons een stier

beteekent was in vroegere eeuwen een kalf. Cod. Arg. *stiurs*, kalf. A. S. *stéor* en *stiórk*, id. een éénjarig vaars. Eig. één die in het opgroeien is. Isl. *at styrkíaz*, in krachten toenemen, aankomen, opgroeien.

sterthakke, zie *hee*.

stieren. *Het vet stiert*, het gesmolten vet stolt. Contr. voor *stiveren*, stijf worden, van *stiif*, stijf.

stiige, twintigtal. De Gothlanders tellen bij *stiigen* en zeggen *fyra stig*, vier stiigen, tachtig, hetwelk de Franschen woordelijk in het Latijn overgebracht hebben door *quatuor viginti*, *quatre vingt*, [Eng. *four score* = 80, vier insnijdingen op den kerfstok.] *Stige* is in eene menigte van Germ. dialecten, een ladder, steeg. In dien zin zeggen ook de Geld. voor twaalf *gas*, [*gasse*, steeg]; beide in den zin van reeks.

stüims, stug en koppig.. L. F. *stiimsk*, id. Eig. onverzettelijk stijf, of tegenworstelend. Kil. *stimmen*. vetus. firmum reddere. Isl. *at stîma*, worstelen. [stif-men.]

stiperdisselig, vlegelachtig lomp. Teut. *stypfen*, stijven, steunen. Geld. *distel*, een man stekelachtig als een distel.

stik, steil. Fr. *escarpé*. Eig. wat stijf opstaat. Eng. *stick*, een stok. In de hoogte *stikken*, d. i. steken.

stoan, staan. *Ik stoa, hy steet. Wy stoat. Zy stoat. Bukstoan*, gebukt staan, om bij zich opklimmen te laten.

stoeke, L. F. eenige schoven piramidaal aan elkander opgezet, van Kil. *stuiken*, verheffen. Geld. *opstoeken*, boekweit-garwen tegen elkander opzetten. Overijs. *garsten* [voor *garwesten*], {p.57} id. Bij de Schotten is *to stoich*, ophopen, overladen, freq. *to stoicher*. *She 's a stoichert quean*, de vrouw zit in een dik pak kleren. *He 's stoichert up like a Dutchman*, [overloaded with clothes.] Hij zit zoo dik in het pak als een Hollander.

stoer, aanhoudend. *Dat geet stoer deur*, [assidu] men werkt stijf door. Eig. stijf. L. F. *stjurje*, stijf worden als vet enz. Eng. *sturdy*, hardnekkig.

stoete, brood van gezift roggemeel. De oude vorm was spits aan twee einden en hiervan *stuit*, [L. F. *stuet*, Pl. d. *stute*]. Fr. *croupion*, de uiterste punt des ruggegraads. Isl. *stût-kanna*, tuitkanne. Dit woord is versterkt door de *s* en eigenlijk *toete*, nog overig in *tote*, *tuite*. L. F. *tute*, de pijphals van een trekpote, enz. Pl. d. *tüte*, peperhuisjen. L. F. *tuwt*, mond. Zw. *tut*, snavel.

stoeterig, stug.

stoethaspel, een dwarsboomer, een wargeest die alles door zijne stijfhoofdigheid of onhandigheid in de war haspelt. L. F. *stuwt*, een norsch en onhandelbaar man. Isl. *stutr*, kort en stomp. A. S. *stith man*, een ongemakkelijk man. Van [*stuten*.] A. S. *styntan*, bot maken, verstompen. *Stunt*, dierlijk plomp, dwaas.

stokken, sprokkels. *Doave stokken*, dorre afgevallene takken.

stomp; *et is stomp warm*, het is glad weg warm. Eig. in eens afgebroken d. i. zonder eenige wijziging, volkomen, zeer. In de Holl. taal verbasterd tot *stom*. *Stomme warm!* stikkend warm.

stoot-veugel. In het algemeen roofvogel, wegens het van boven nederstoten op zijne prooi. De valk, de sperwer, enz. Rom. v. Walewein, H. S. 30. 1. *Soe leerde mi vliegen harentare Ghelike ene valke of 1. sporeware*, i. e. sperwer. *Bar, var, in ode-bar, ooye-vaar*, kan men tweezins opvatten; als *drager*, of als *vogel*, en dan gelijk aan Eng. *bird*. Dus *geluks-vogel*. {p.58} *Spore-ware*, is de vogel die spoort of speurt, zoo als *spoor-hond*, brak, of de vogel met sporen en klaauwen. Eng. *to spar*, hanen met beslagene sporen tegen elkander in het gevecht brengen. Eng. *spar-hawk*, sperwer. A. S. *spear-hafoc*.

stop, m. [o als in op, schop] oogenblik. Eig. een oponthoud [stopping] van een oogenblik. *Up den stop*, plotseling.

strank, m. een onhandelbaar mensch, die niets meer doet dan hij verplicht is, maar zelf onbescheiden bits is op het vermeende onbescheid eens anders. Isl. *strâkr*, deugeniet.

strepen. *Cecilia met lange strepen*, une douzaine de baisers donnés d'un seul trait. Cecilia was niet alleen een lied, maar ook een dans, waaronder gekust wierd.

striik, een hard vierkant stuk hout waarmede de zeissen aangezet wordt. Lancashire dialect, *strickle*, id. meet- of strijkstok.

striken, met een touw of rotting slagen [streek] geven.

stunteren, sloven. [stoot-e-ren] *Hee hef der wat mee te stunteren*, hij heeft er wat mede over te brengen. *I mot der moar zo mee hen stunteren*, gij moet er zoo maar wat mede heen sukkelen.

suf, die maalt, mijmert, en mensschuw is. Eene zielskwaal die het verstand aandoet. A. S. *sefa*, ziel, denkend deel [be-zef]; *scofan*, zuchten, klagen. Sc. *souft* [souf-it] uitgeput, anhelus. *Soukit*, id. f = ch = k.

sulle, vr. de deursdrempel, elke optrap die van het eene vertrek in het andere leidt. Cod. Arg. *suljan*, grondvesten. A. S. *syl*, grondvest. *Sul* is iemand die met kousen en schoenen over zich heen laat gaan. Vergelijk B. N. .L. op *sull*.

sunst. *Umme sunst*, om niet, vergeefs. H. d. *Um sonst*.

sus, sedert. Kil. not. *sus langhe*, sedert lang. Pl. d. *sus*, anderzins. Voor *sûste*, *sunste*. H. d. *sonst*, op een anderen tijd.

swak, buigzaam, lenig als een rijsje.

swalm, walm. Ook met {p.59} de k, *k-walm*. Isl. *svaela*, rooken.

swalp, zinkput. [zwelg?] Kil. *swalp*, golf, golving.

swat, regel afgemaaid gras. L. F. *swé*. Eig. een' snede hooi. Kil. *swade*, zeissen. Isl. *svedia*, door het zwaard ontblooten. A. S. *swathe*, snijding, lidteeken, spoor. Eng. *swathe*, regel afgemaaid gras. Na de maaijing volgt de *etgarde*, nieuwgras waarin de beesten grazen; de beesten laten bundels van grashalmen [L. F. *bosken*.] staan, die men *bost*, d. i. afmaait.

swil, o. swoord van het spek. Kil. *swil*, een gezwel, en eelt.

swie, zeer. *Swie nat*, zeer nat. *Swie vulle*, zeer veel. L. F. *swiid*. A. S. *swythe*, id.

swil, hetzelfde als *kidde*. Ell. voor *swil-hope*. Kil. *sweelen*, L. F. *swylje*, de regels gras links en regts slaan. Sc. *to sweel*, als een waschvrouw het linnen in het water links en regts slaan, in het rond draaijen, enz. Van *welen*, *walen*, heen en weder zweven, draaijen, van waar *weel*, vortex, bij Kil. L. F. *wiel*, id. *Swil*, wat bijéén geharkt is.

swoek, taaije tak. Pl. d. *zwukse*. Isl. *svigna*, buigen, krommen. *Svigi*, twijg. Eng. *switch*, id. Pl. d. *zwoksen*, drillen als een' losgesprongene veerkrachtige roede.

T.

tappen, ijspegels aan den neus der paarden bij harde vorst. Kil. *tap*, een spits, kraan in een vat enz. *tip*.

telge, een eiken boompje. Contr. voor *telege*, van *telen*. A. S. *tilian*, *tiligan*, kweeken. *tiligea*, landbouwer.

teppen, Gr. appels, karsen *teppen*, plukken. Van Hd. *tappen*, tasten, voelen. [Sc. *teppit*, feeling] is Hd. *ertappen*. Zw. *ertappa*, grijpen, vermeesteren [attraper.] Sc. *tap-swarm*, de bijen-{p.60} familie die uitzwermt; eig. de zich afwerpende of afscheidende zwerm. Alles van *tap*, punt, [met een punt be-raken] hetzelfde als *top*. Eng. *topsy-turvy*, onderste boven; [de top naar beneden geworpen. A. S. *torsian*, werpen, slingeren.] Sc. *tapsie-teerie*, id. [de top omgekeerd, van L. F. *tere*, keeren, vouwen, over eenen kant hangen als een zwaar zeilend schip.] *Top*, [prop, punt] tol, van waar *toppen*, tollen, omdraaijen, hetwelk bij de Schotten voorkomt in de beteekenis van omzetten, d. i. uitventen. Sc. *to top*; *bying and topping of wax*, koopen en verkoopen van was. Dus $\pi\omega\lambda\epsilon\omega$, vendo, van $\pi\omega\lambda\epsilon\omega$, verto, circumago.

teumig, werkeloos. Isl. *tômr*, id.

teuten, oprukken. *Wat teutet dat an!* wat loopt dat al meer en meer aan! Als er van de dorpen naar de markt of de kerk al meer en meer volk achter elkander begint op te loopen. Eig. aanstormen. A. S. *thutan*, onstuimig zijn. Isl. *thot*, overhaasting.

tibbe, scheldnaam der doopsgezinden. Eig. een wederdooper. Johan Picardt, zich noemende Godgeleerde, eerste predikant van Coeverden en Doctor in de medicijnen, laat zich bl. 219 zijner Cronijck der Landschap Drenthe in dezer voege hooren. “Te deser tijdt worp sich eenen luijzigen snyder op tot coninck van Munster genaemt Jan van Leyden, die sich eenen grooten aenhanck maeckte van eenen hoop uytsinnige wederdopers of Tibben, die met de lijmstange liepen, en vergaderden t’ zamen in dese landen, van voornemen om een nieuw Zion, en een nieuw coninkrijk der gerechtigheydt binnen Munster te fonderen; doch het viel anders uyt, alsoo desen boeckweyten coninck, met t’ samen zijne broodt-eetende propheten met gloeiende tangen verscheurt en in ijsere korven, aen S. Lamberts tooren, naer den hemel verheven wierden.” Het woord *Tibbe* is in Vriesland onbekend, maar gangbaar in Overijssel, Groningen, enz. en alzoo platduitsch. *Tibbe*, en *Tibbeke*, *Tipp-ke* beteekent te Bremen een neuswijs wijf, van *Tibbe*, een eigennaam daar nog in gebruik en bij de L. F. *Tsjibbe*, en *Tsjipke*; en die waarschijnlijk in één viel met een oud woord, eigenwijs en onverzettelijk beteekenende, en alzoo verwant met het Isl. *thybbin*, hardnekkig; zeker om de neuswijsheid van snijders en kramers, die niets op de wereld goedkeurden dan hunne eigene dweeperijen, waarvoor koningen en bisschoppen, als orakels van God, het hoofd moesten buigen. Die de sermoenen van Broer Cornelis gelezen hebben, weten hoe zijn Eerwaarde de vrouwen der protestanten in het algemeen aan de kaak stelt wegens haar neuswijs beslissen over de diepste onderwerpen der Godgeleerdheid, en dat het dus geheel in den geest van partij was om de Wederdoopers neuswijze oude wijven te noemen. Bij de Schottten is *Tibbe* eene verbastering van *Isabel*.

tieren, aanstellen, gedragen. *I tiert oe neet goed met dat dink*, de wijze, waarop gij met dat ding omgaat, is verkeerd.

tiën, contr. voor *tiden*, trekken, betrekken in regten. *Doar za 'k is hen tiën*, daar wil ik eens heen gaan.

tiik, beddetijk. Van *ti-en*, trekken. Overtreksel.

tiilgat, het gat in den korf waar de bijen uit en invliegen. Hd. *zeidel*. [pl. d. *tidel*] *zeideln*, uit den korf de gepaste hoeveelheid honig snijden. Contr. *tiil*, honig. Pl. d. *tiel-baar*. Hd. *zeidelbär*, [honigbär.]

timpen, m. kapje van het brood, hoek van een stuk land. *Intimpe*, inspringende hoek van een stuk land. *Timpke*, stukje brood. Pl. d. *timpe*, alles wat spits uitloopt, het hoofd, enz. L. F. *timpe brea*, een frisch stuk brood. Van *tip*, een spits.

tobben, naar snoeken visschen met een haak, waar een vorentje tot aas aan gestoken is. *Hengelen* is vrij; voor *tobben* neemt men acte. Eig. tok-*kelen*, dat het te Hamburg beteekent, voor *toppen*, bij den *top*, d. i. bij den punt, de hairlok, of den dobber aanhalen. Van hier *zich aftobben*, eig. aftrekken, voor afmatten.

tocht, tijk. Eig. overtreksel, van *togen*, trekken.

todde-worm, de wolf in het koorn. Eig. vodde-worm, omdat hij het koorn als lappen en slieren aan elkander hecht. Van daar het pl. d. *ry-worm*, [die het graan aan elkander rijgt.] Isl. *toddi*, een geheel brok van iets.

todden, oude vodden. Isl. *tötr*, versleten goed, vodde. Eig. wat afgesleept is.

todden, Hanover, id. slepen, *getod*, getoog, gesleep. *Dee meid hadde 'em van alles uut 't huus 'etod*. *Doar kump de hond der mee antodden*. *Todde-vos*, die van alles en dikwerf wegsleept, te zoek maakt. De Schottten per ellypsin *tod*, de vos [de wegsleper.] *Todde-vis*, gemeene visch. *Toddig*, voddig, gemeen. A. S. *tode*, [sleep] pad. Eng. *toad*. A. S. *tuddur*, kroost, [dat getogen is.]

toeschen, kwanselen. Fr. *troquer*. Hd. *tauschen*, ruilen en bedriegen. Eig. uit het hoorntje spelen, d. i. dobbelen. Van *tote* [Hd. *taute*?] of *tuyte*, hoorntje, is [*tuiten*] freq. Kil. *tuytelen*, verwisseld met *tuyschen*, uit den koker spelen, dobbelen, kwanselen, ruilen. Van daar is *tauschen* bij de Hd. ook bedriegen.

tommeldistel, de platte distel met eene menigte zijspranken, die afgemaaid door den wind over het land *tuimelt*: in onderscheiding van de *zaad-distels*, die op één enkelen hoogen stengel groeijen.

tomoden, vergen. *Dat mut y miin neet tomoden*, dat moet gij mij niet vergen. Pl. d. *to-moden* en *an-moden*, id. Eig. toedenken, i. e. opleggen. Pl. d. *mood*, schuim op ingeschonken bier. Goth. *môds*, toorn, [opbruising.] De grondbeteekenis is dus windbruising, blazing, en van hier *moed*, hartigheid, *courage* [coeur-age]: *ge-moed*, voor ziel, als *animus* van *ἀνεμος*, en *geest*, adem, ziel, van Isl. *at* {p.63} *giósta*, koud waaijen, enz. Pl. d. *moden*, denken, vermoeden.

toog, m. v. *teuge*, takken van boomen. Eig. uithalen, van *togen*, trekken.

tossen, kleine vierkante graszoodjes, die de boeren op kleine afstanden langs den dijk laten vallen waar de schouwing over gaat. Eig. is *tos* iets, dat men hier en daar nederwerpt. Eng. *to toss*, van zich werpen. Pl. d. *teuzen*, [het hooi van den wagen b. v.] hier en daar strooijen, vallen laten.

trantvoeten, trippelen als een driftig paard. Kil. *trant*, schrede. L. F. *trantke*, dans. *Drentelen* is eene verbastering van *trantelen*. *Ik treed*, Imperf. *Ik trad*, [trand.]

trekken, als een boom in de hoogte schieten.

treuntje [traantje] glaasje wijn. Roman van Walewein. 20. 3. *Wilso ten borne hare handen dwaen / Of nutten van den borne een traen*.

treze, trek naar iets. *Trezen*, trekken, van waar *tris*, *trens*; Limb. H. S. 84. 3. *trasen*, [traces] wegen, viae. *trees*, [doorhaal] zeef enz.

treuten, toeten, blazen. *Treutert*, blaashoorn. *Getreut*, getoet. Zie *memme-trutte*.

trippen, meideklompen met houten zolen en overleer over de tonen. *I proat as en trippe doar 't lêr af is*, gij spreekt als een' zottin. Zie Kil. Het beteekent ook eene jufvrouw klosklos, heks, grimmig wijf. *Gierege trippe*, gierige heks.

troebel, betrokken. *De lucht wordt troebel*, er komt onweder aan den hemel.

tuën [tugen] trekken.

tugen trekken. *Dat ka' 'k neet tugen*, bij die ruiling of koop zou ik te kort komen. L. F. *tsjoege*, id. Eig. dat kan ik niet trekken of halen als het op de weegschaal komt. Men zegt te Enschede ook *verziizen*, zoo veel als het pl. d. *verzisen*, eig. iets veraccijnsen, er den impost van betalen. Van *tugen* is pl. d. *be-tugen*, betrekken [L. F. verschalken] d. i. bedrijven. Van daar *betjoegd*, bedreven, doortrapt. B. N. L. {p.64} *betügen*, [in allerhand, sonderlick losen und bösen, händeln sich geschäftig erweisen.] L. F. *betoewd*. Eng. *to tow*, pl. d. *tugen*, trekken.

tuk, Tw. Een vest- of broekzak, of in de onderkleederen. A. S. *tuccan*, dragen.

tukken, [trekken] freq. *tukkeren*, talmen, dralen. Pl. d. *tukken*. Eng. *tug*, trekken, slepen. Dus eig. rekken.

tukker, grasmusch, kneu.

tuksche, Swolle, de voeten aan elkander gesloten om verst springen. L. F. *trobbelje*, id. Isl. *at tuska*, uit spel met elkander wat worstelen.

tummelken, kapje van het brood. Pl. d. *timpe*, id. [*tumpe*, dim. *tumpel*, *tumpelken*, per assimil. *tummelken*.] *Timp* is voor *tip*, *top*, *tap*.

tuntelen, sammelen, talmen. Isl. *tômr*, ledig, lui. Sc. *tume*, id. Zw. *tom*, langzaam. [tumen, tumten, tumtelen.] Zie *tunteln*. B. N. L.

turen, het vee in de weide aan een paal binden. A. S. *tian*, binden. Waarom de pl. d. te regt [freq. ti-e-ren] *tiren*. Isl. *tiódr*, tuijer. L. F. *tsjóar*.

turf, Enschede. afgestokene lange turf in tegenoverstelling van gebaggerde turf [*kluun*], en dit zeer te regt; want *turf* is zode. Zie 't Eng. *turf*.

tuten, hoenders, [kippen.] Pl. d. *tüte*. Hd. *sand-schneppe*. Trynga Glareola. Waterhoen met lange beenen daar het vaardig mede voort kan. Eig. korreltje-pikker. Van Zw. *tut*, snavel, is het Isl. *at tutía*, met de neb pikken.

tute, Gr. sukkel, bloed, b. n. *tuterig*, *tutig*, halzig, onnoozel. Eig. tepel. L. F. *memme-tutte*, sukkel. Kil. *tuyte*, tepel.

tuten, m. tip van een servet.

tuug, kleederen. Eig. aantreksel, *indumentum*, van *tugen*, trekken = *ducere*.

tuun, m. heining. *De Hollandsche tuin*, op de munten. A. S. *tynan*, insluiten. Isl. *tûn*, stad [ingeslotene plaats.] Eng. *town*.

tuur, *De beesten mut op 't tuur*, de beesten moeten getuierd worden.

tuurhoamer, zware houten hamer, slei, met welken {p.65} men den paal in den grond slaat, waar het beest aan getuierd wordt. Visschers Minnepoppen. 7de Schok. 27ste kwik. *Sy, die my op den tuy heeft gehouen, / Heeft my getoond haer barmhertigheyt.*

Zij die mij aan het lijntje heeft gehouden door mijne hoop te voeden en niets te schenken. L. F. *op 'e tocht en op tok*, id. van *togen*, trekken, als het andere van *tuden*, *tiden*. A. S. *tion*, trekken, binden. De *d* is er overal in, pl. d. *tider*, *tier*; Kil. *tudder*. Eng. *tedder*, *tether*. Isl. *tiddr*, tuier; maar L. F. *tsjoar*. Holl. *sjorren*, vastbinden.

tuyeren, hetzelfde als *stateren*. Achteloos strooijen, storten, slordig zijn. *Tuyer-breur*, die zijne zaken in de war stuurt door slordigheid of den drank. Contr. voor *tuderen*, van *tuden*, gelijk aan *toden*, knoopen, verwarren. Pl. d. *tudern*, *tidern*, *türen*, id. Hanover, *toddern*. Kil. verwisselt ook *todderen* en *tuyeren*.

tweedonker, avondschemering. Ook *tweelichten*. Eng. *twi-light* A. S. *tweone-leocht*. Fr. *entre le chien et loup*.

twiig, het wilgensoort om manden van te maken.

U.

urreken, **hurreken**, raampje onder een opgeschoven venster. Holl. *horretje*. Kil. *horde in de venster*, hetzelfde als *horde*, *hurde*, crates viminea; die raampjes waren eertijds gevlochten mandewerk. Van die zelfde stof maakten onze vroegste vaders hunne deuren, schuttingen, borstweringen, enz. Got. *haurds*, deur. Theot. *hurt*, id. tralie, afschutting. A. S. *hord* [de afschutting] schatkamer, schat. *Crates* wordt gezegd voor *cartes*, contr. *cartis*, hetzelfde als *haurds*, beiden van *καρτεῖν* [κρατεῖν] *καρτος*, harden. Lat. *c* = Germ. *h*.

uulk, **ultik**, bun-{p.66}zel. Kil. *ulck*, *ullick*. *Miin uulk*, mijn schelpje! tegen kinderen. L. F. *uws uwlken*, onze hartediefjes; van meisjes gesproken met welke men kermis houdt. Isl. *ull*, wol, vacht. Pl. d. *een rugen ulk*, wien de haren woest om het hoofd hangen. *Een lütjes ulk*, kleine schalk van een meisje. Zie **hêrmken**.

uutvensteren, een pak kijven geven, den mantel uitstoften. Eig. afjagt en een blaauwe scheen geven. Bij het Vriesche en Saxische ras is het nacht-gevrij nationaal. Door de tusschenkomst van gediensstige vriendinnen wierd het meisje van de komst des minnaars vooraf verwittigd, die in het holste der nacht aan de vensters van haar slaapvertrek kwam, smeekende om binnengelaten te worden. Was hij aangenaam, de intrede was in en door het venster tot de minnares; was hij niet aangenaam, dan stak zij het hoofd ten venster uit zeggende: *Gaat wiider; ik vermag ju nig*, en daarmee was de ongelukkige *uitgevensterd*. Pl. d. *utfinstern*, id. Deze gewoonte is nog niet uitgestorven op het eiland Fehmarn aan de kusten van Wagerland in de Oostzee. Uit een woord, dat Jamieson in zijn Supplement heeft, merk ik, dat men dit nachtbedrijf ook onder de colonisten der Vriezen in Schotland gekend heeft. *To sprog* vertaalt hij "to court or to make love under the cover of night," onder begunstiging der nacht met een meisje vrijen, en dit *sprog* beteekent eigenlijk *vensteren*. Isl. *sprôgr*, fenestra.

V.

veld, heide. Voluit A. S. *feld-land*, vlakte, plat-land.

verandersaten [hem] een tweede huwelijk aangaan. Overijs. Landr. 2de d. tit. 1. § 9. Ell. voor *sich ehelichen veraenderen* {p.67} zoo als Scherzius op *veraenderen* heeft.

verbouwen, vruchten kweeken, vrucht van boomen of tuingronden trekken. *Heb I vulle kersen verbouwd*, hebt gij veel kersen geöogst. *Dat is en good verbouw*, zegt men van alles wat geteeld wordt, tot kinderen toe.

verbrod, door broeijen bedorven als een ei. Van hier het Holl. *verbrod*, door onhandigheid verknoeid.

verbrouwen, vermorsen, door elkander haspelen. *Zee verbrouwt dat met e'noar*, zij verwarren het één met het ander. Kil. *Bruwe*, mengsel, saus, brij. Holl. *ver-bruijen*. *Wat hebt gij het verbruid!* bedorven.

verdeyen, **vertikken**, met zelfverwensching afslaan, weigeren te doen. Zie *deyen*. Isl. *at dya*, bewegen, schudden, terugstooten.

verkelt en **verkolden**. Z. n. *Verkeltheid*.

verlos, verlies. *Ik verlies, ik verloor* of *verloos*. Eng. *loss*.

vermoed-braken, vermoeden.

vernemstig, vlug van bevassing, schrandere, vindingrijk. Z. n. *Vernemstigheid*.

vernooi andoon, verdriet aandoen. Kil. *noyen, ver-noyen*, [*noden*] schenden, overlast doen. Goth. *nauthjan*, id. Voc. 1472. *periculum, vernoy*.

vertyen van eene arfenisse, eene nalatenschap weigeren te aanvaarden. Eig. vertrekken, zich onttrekken. Kil. *vertijden*, abnegare.

vervlimt, jammer. *Dat is vervlimt*, dat is spijtig. Isl. *flimt*, laster.

verwalter, zaakbezorger in plaats van een ander. *Zich loaten verwalteren*, zijne plaats door een ander laten bezetten. *Verwalter-richter*, Tw. onderschout door den schout of rigter zelve benoemd. *Verwalter-rentmeister* enz.

verwierd. *Et sut er verwierd uut*, alles ligt er overhoop. *En verwierd mensche*, ordeloos, en haspelig, of ongedaan en slordig mensch. Ook die afgetrokken is.

veste, vast, d. i. middelerwijl, zonder mij op te houden. Zoo als de Holl. *ik zal vast voortgaan met eten*.

vetteke, veldsalade, vet-{p.68}tekost. *Valeriana campestris*.

veugelke, vogeltje. *Lievenheers-veugelken; lievenheers-wurmken*, een klein vliegend insect, met dubbelde wieken, waarvan de bovenste schildpadvormig, hard, glad, schitterend rood of oker-rood, somtijds bespikkeld met witte stippeltjes. Het is de lieveling der kinderen en wordt te Amsterdam genoemd *lievenheers-haantje*, en in Vriesland *ingelke*. De overeenstemming in de benaming duidt aan waar men dit fraai insectje eertijds voor gehouden heeft, en hiervan is nog overgebleven, dat men het voor een teeken van geluk houdt, wanneer het beestje zich op iemands kleederen nederzet.

vlatten, vlotten, drijven: maar *vleu-ten*, doen over- of doorvloeijen, zoo als het water door de weilanden.

vlechte, vischmandje. Dit woord was in 1590 reeds te Antwerpen verouderd. Zie Kil. *En vlechte bot*, een zode bot.

vluus, *Wit vluus*, kleine guit! tegen een kind. *vluus* is vacht, en *wit vluus* blanke vacht, overgesteld tegen een *oud zwart vel*, oud wijf.

voaren, rijden, en varen. *Riin*, [ri-en] is te paard rijden, van waar *ridder*, man te paard, cavalier. *Gevoar*, het rijden in het rijtuig. *Met gevoar*, per as. *Voartuug*, rijtuig en vaartuig. *Voar*, een wagenvracht.

voart, een rijweg die dwars door een beek loopt; onderscheiden van *vaart*, kanaal. Van hier de namen der landhoeven in den omstrek dier doorreden gelegen; b. v. *het Aver-voorde*, *het*

Kruus-voorde, enz. onzijdig omdat er *huis* onder verstaan wordt. Van hier reeds het *furtum* der ouden in *Franco-furtum*, [der Franken doortrek over de Main], Frankfort. Van *amere* [emmer] *amese*, [thans *Eem*] en *voart*, *Ameres-voart*, de weg over de Eem, nu *Amersfoort*. **voel**, slim, doortrapt. L. F. *fuwl*, tuk op winst. *It byt fuwl*, het vreet geweldig in, b. v. vitriool. De betrekking tusschen vuil en doortrapt is dezelfde als in *snood*, *leep*, {p.69} enz. Zie **leep**. **voel**, o. nageboorte der koe.

voeligheid, kwade moedwil. *Uut voeligheid*, gedaan met een boos opzet.

vriezen, rillen van koude. *Ik vries*, ik bibber; *ik vroor*, ik bibberde.

vlikken, **vlikkeren**, vleijen. $\pi\lambda\eta\gamma\epsilon\iota\nu$ [$\pi\lambda\eta\sigma\sigma\epsilon\iota\nu$]; $\pi\lambda\eta\gamma\eta$. *plangere*. Goth. *flekan*, [slaan, klappen] op de borst slaan. Van hier de *klapwiek*. [Gl. MS. A. S. *flien*, penna.] *flik*, wiek. *flikken*, met een wiek streelen; freq. *vlikkeren*, id. maar bij de A. S. *fliccerian*, [Kil. *vleggheren*] met de wieken wapperen. Holl. *een vlikker slaan*, danser un entrechat, en hiervan *vlikkeren*, schitteren door snelle beweging. Men verdubbelt de beteekenis met *flik-flooijen*. Het L. F. *flaye* heeft zich opgelost in het platduitsche *floyen* en Holl. *vleijen*: ook *floy*, vleiachtig, verwisselen de pl. d. met *flei*; en *flik-vlooijen* is dus eigenl. met een wiek al streelende caresseren, juist als *pluim-strijken*, [niet over, maar met de pluim aaijen], of gelijk de L. F. het nog uitvoeriger schilderen, *mei plomke-bjizzems oaffeye*, met donzen schuijers afvegen, d. i. honig om den mond strijken, vleijen. De Duitschers daarom ook zeer eigenaardig in hunne spreektaal, *fuchs-schwänzen*.

vrochten, omheinen, en het land alzoo beschutten tegen het vee. O. Hd. *frehte*, en *pfrechten*, sepimentum. Zie Haltaus en Scherzius. A. S. *freah*, vrij, d. i. omheind, beschut. Isl. *fridr*, veilig, tam.

vul, o. veulen.

W.

waal, wel. Eig. uitgelezen best, van *walen*, uitkiezen.

waal, [wa-wel] labbei, klappeister.

wachel, kwartel.

wammen, de stukken vleesch, die bij de onderribben van een koe zit-{p.70}ten. In alle Germaansche talen *wamb*, lijf: eig. lijfstukken.

waraai, waarlijk zoo.

wasseldoek, een vagedoek op tafel.

wat, sommigen.

weerd-holt. *Twiiig-weerd*, een laag en waterachtig stuk gronds, waar mandemakers teenen groeijen. *Weerd*, [O. S. *werder*] een eiland of hoogte in een rivier, zoo als in *Keizers-weert*. *Bommeler-weert*, enz. Eig. rand die zich om het water heen slingert, van *weren* [warren, warrelen] omringen, draaijen. A. S. *wéarth*, strand. Voor *twiiigweerd*, per ellypsin, *weerd*; en *weerdholt* is het hout, dat daar groeit, en dus één met *twiiig*. De *twiiig* rijp en gesneden zijnde slaan de kinderen met het hecht van een mesje op één der groene rijsjes, tot dat de bast loslaat, dien zij er dan heel aftrekken en als een pijp gebruiken om op te fluiten of er erwten door te blazen. Zoo lang het kind met zijn mesje op den bast tikte plag het oudtijds de volgende regelen te zingen, *Lange, lange pipe, / Wanneer bistou ripe? / Te Meye, te Meye, / As de veugeltjes eyer lekt. / 't Ketjen op den dyk zat, / Sute melk met brokken at. / Doe kwam de voele Hesse / Al met de scharpe messe; / Wold' et ketjen et oor afsniën; / It ketjen ging an 't lopen. / To hope, to hope! / De foele Hesse ging lopen. / Heel of, half of, / Houwe diin den kop af, / So dood as en piere: / Kump siin lêven dage neet weer hiere*. In het voorjaar [Mei] van 1498 heeft de afgedankte garde van Albert van Saxon, de *zwarte hoop* genaamd, Deventer aangevallen, doch afgeweerd {p.71} en verslagen zijn er over de honderd van onthoofd en buiten de stad op raden gezet. Zie Camper-Kronyk op Maart 1498.

wegbeune, Tw. het midden van een wagenspoor, waar het paard loopt. Hooger zijnde dan de rest heet het *beune* [Hd. *buhne*] verhevenheid.

weggen, mikkebrood, hetzelfde als *stoete*.

weiger, zwakkelijk, teeder. *Weiger jungskén*, zwak jongetje. *Weigere pipe*, broze pijp. Eig. bewegelijk, gevoelig, teeder. N. S. *weigen*, bewegen. Cod. Arg. Luc. VII, 24. *raus fram winda waged*, een riet van den wind bewogen. Tatianus IV. 2. [Matt. IX. 36.] *giweigite*, uitgeput en krachteloos. Gl. Florent. *wichit*, prurit.

weigierige grond, een grond die neigt om bij voorkeur gras voort te brengen.

weidegreven, opzigtters eener algemeene weide. Van *graaf*, *greve*, gelijk *pluimgraaf*, opzigtter over de vogels.

wêke, mannetjes eend. Kil. *weeck*. [*k-wéken*, *k-waken*.] Geld. *buunder*. Eig. zwemmer. Zw. *bonde*, schepen van mandewerk met leêr overtrokken. Isid. *Carabus*. Isl. *at buna*, wellen, nederstorten als water.

wêlen. Tw. spoken, visioenen. Isl. *at væla*, misleiden. *Væli*, misleidster, bezweerster, tooverkol.

wel, wee, wat, quis, quae, quod.

welter, dim. *welterken*, langwerpig-vierkante klomp boter. Voluit *en welter botter*. Eig. een gerolde klont [Sc. *whulter*, een groote klomp.] Tw. *welteren*, wentelen, rollen. *Welteren* [*zich*] zich op den rug wentelen als een paard in de weide.

weme, de woning van den kerkleeraar, pastorijs. Oudtijds alle kerkelijke goederen. Osnabrug, *weme*, *wedum*. Eig. bekleeding. in den zin van met regt en magt bekleeden, en dus overdragt van bezitting, inzonderheid aan de kerk; van *widan*, binden, zamenknoopen, *wede*, gewaad; *widen*, kleeden; *bewedemen*, de kerk met de bezitting bekleeden. {p.72} B. N. L. Van daar *wedeme* kerkelijke gronden; contr. *weme*. In de middeleeuwen heeft men dit woordelijk vertaald door *vestire* en *investiture ecclesiae*. Men vindt bij Kiliaan en overal iets over dit woord, maar nergens de goede afleiding.

wende Van *ende tot wende* [van het einde tot de omkeering] van het eene einde tot het ander.

wêrteiken, stuk van een regenboog op den gezigteinder.

weteringe, beek die het landwater afbrengt op de rivier.

weule, mol. Bij uitlating van aarde, eig. aardwoeler. De Hollanders werpen *woeler* weg en zeggen alleen aarde, *molde*, contr. *mol*. Maar de Vriezen, Engelschen en Duitschers voluit; L. F. *mol-wrot*, aardwroeter. Eng. *mouldwarp*, aard-opwerper. Hd. *maulwurff*, id.

wezeboom, een lange houten paal om het hooi op den wagen van boven neder te drukken en zoo vast te binden. Voor *wede-boom*, bind-boom. Scherz. *wide*, touw van taai twijg. Scher. *witzener*, beul, lictor. Men hing de dieven voormaals aan stroppen van taaije basten, rijsjes, waarvan nog *hange-bast*, galgen-aas. *Weten* is zamenknoopen, en *wis* vastgebonden.

wierig, lustig, tierig, levendig. Kil. *wieren*, in 't rond draaijen.

wigbold, kerspel. N. S. *wicbilethe*, stadsgrond buiten de muren, stads gerechtigheid buiten de poorten. Het woord beteekent eenvoudig *wijk*, en *bild* is er aangehangen als in *weibs-bild*, hetwelk niets meer dan vrouw beteekent. Evenwel *bolde*, [indien het niet eene verbastering van *bilde* is] beteekent A. S. gebouw, verblijf. Dus een wijk-verblijf.

Wihe, Wijhe, Wye. Naam van een dorp aan den IJsel. Oud Sax. *wiha*, heiligdom, kerk. A. S. *wih-gyld*, afgod. Eig. dus *kerk-dorp*.

wiize-moor, vroedvrouw. Ten blijke dat de Franken hetzelfde woord hadden, toen zij Gallien veroverden, kan dienen dat zij het woordelijk vertaald hebben *femina saga*, verbas-{p.73}terd in *femme sage*.

wikken, eig. voorspellen. *Dat wi 'k oe wikken!* dat dreig ik u!

wille, vermaak, lust, behagen. Ook L. F.

wimme, pl. d. *wiem*, latwerk in den schoorsteen of tegen den zolder aan om vleesch op te droogen of te rooken. Eig. een ophangplaats, en dus oudtijds ook de galg. Scherz. *wide*, koord

van taai twijg, strop. Vocab. Gemma 1497. “Viburnum est minuta virga qua vitis ligatur *een wedeke*.” Scherz. *Bey der wide*, op poene van den strop. *Wideme* toestel om aan op te hangen. Contr. *wymen*, galg. Pl. d. *enen sien recht doon und hangen en an des koninges wymen*, iemand zijn verdiende loon geven en hangen hem op aan des konings galg. Aan de *wimme* hangt men vleesch en worsten als dieven aan de galg. Kil. *wieme*, rookplaats voor vleesch. Dit is één der duizend voorbeelden hoe de taal van één punt uitgaande langs verschillende wegen op de tegenstrijdigste uitersten uitkomt. Wie zoude oppervlakkig gelooven dat de galg, een domenijshuis, en de hanglatten van het rookvleesch in het zelfde woord *wedeme* zouden zamenkomen? Ondertusschen is niets natuurlijker noch zekerder. Maar nog godlooz! De oude Vriezen noemen het latwerk tegen den keukens-zolder aan, waar zij hunne worsten aan hangen, *de deise*, en dat hebben de Franschen in hun *dais* tot het gehemelte van den koninklijken troon gepromoveerd!

witteris, spoedig. Pl. d. *wits*, id. Fr. *vite*.

wolke, Ensched. golf in het water. Hetzelfde als Kil. *bolghe*. Een *bolkenvang*, zeemansjas, heet te Bremen *wulken-fänger*.

wo'n? [Wo een] Hoe een?

wrangen, loopgraven der konijnen. Één met *wrongen*, van *wringen*, kronkelen.

wurster, Geld. boender. Het is één met *burster*, [W = b] *borstel*, van *worren* en *borren*, *worrelen* en *borrelen*, draaijende op bruisen, gelijk van Isl. *at* {p.74} *brûsa* opbruisen is Isl. *brûskr*, dik bosch hair. Eng. *brush*, borstel, penseel. Fr. *brosse*.

Z.

zelve, vr. salie.

zeug-distel, hondsbloem. Taraxicum. Eig. zwijne-distel. L. F. *barge-blommen*, [varkensbloemen.]

zichte, vr. sikkkel.

zinne. Met *zinne*, bedaard en bedachtzaam.

zinnig, mak, tam. *De tute is zinnig*, de hen is tam, laat zich vatten enz.

zipelt, een beekje bij Harderwijk. Van *emen*, gieten, *lekken*, *sijpen* heeft men de riviernamen *Eem*, *Eems*, *Lek*, *Sijpe*, en zoo krijgt men van het freq. *sipelen* ook *sipelt*.

zo. Van *zo*, van zelven.

zoar, dor, uitgedroogd. L. F. *soar*, id.

zoel, drukkend warm, als tegen den donder. A.S. *swælan*, branden. Pl. d. *swool*, id. als dit *zoel*.

zoel, vuil en ziekelijk van kleur. A. S. *sylian*. Teut. *soelen*, *bevlecken*. freq. soede-len. besoedelen. Fr. *souiller*. O. F. soldêde, vuile daad. Hunsingoër Landrecht, bl. 23. *thet is en soldêd, wersama mon alsa fir anfiucht, tket him sîn spîse eta tuam enden utgunge*. *Soel* en *foel* of *vuil* is eigenlijk het zelfde woord met verschil alleen der voorgezette aanbazing *fe* of *se*, en het thema is *oel* of *uil*, zoo als in het O. F. Asegabôk. 15. *um-be-wlen*, onbevlekt. Dus hebben de Latijnen *ficus* voor $\sigma\kappa\omicron\varsigma$, en de L. F. *fykje*, snijden, voor het Lat. *secare*, *sica*, *sicarii*.